

לקוט אמרים

אמרות שהורות בהלכה ואגדה

שיצאו מפי אותו צדיק הגאון האמתי רבן של כל בני הגולה

מריה משה יהושע יהודה ליב דיסקין זצוק"ל
(הנקרא בפי כל הרב מבריסק)

שאמר בדרך לימודו בהיותו פה אתנו בקודש

מיום ער"ה מנ"א שנת תרל"ז, אשר בו עמדו רגליו בשערי ירושלים ת"ז
עד ער"ה שבט שנת תרנ"ח, יום שנתבקש בישיבה של סעלה.

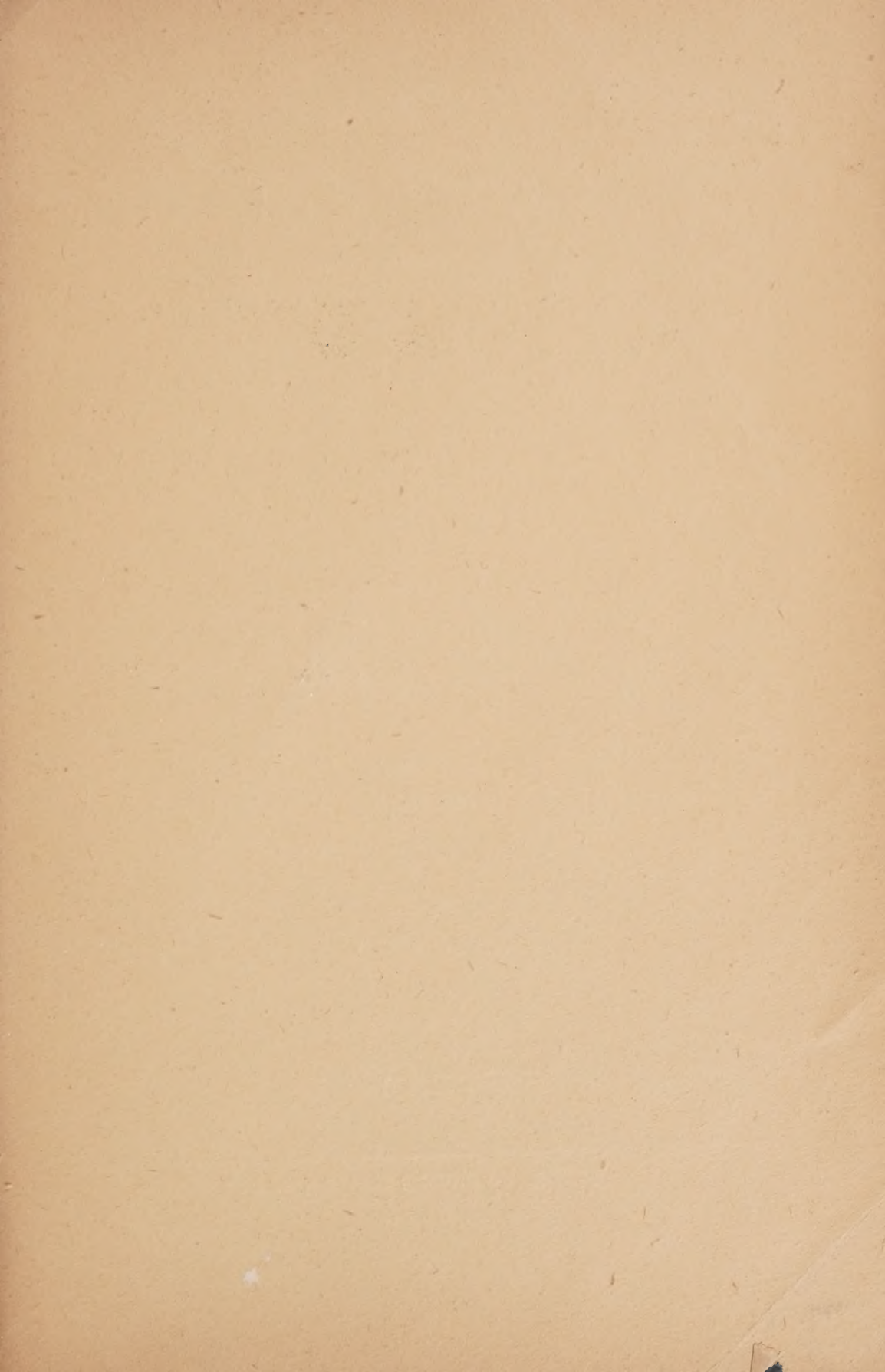
נלקטו ונאספו מעט מן המעט, ונסדרו על-פי סדר פרשיות התורה

על-ידי אחד שזכה להיות מן המסתופפים בצלו ומקשיבים לקולו

הצ' יצחק שלמה בלויא.

פעדיק ירושלים תובביא

ספר

לקוט אמרים

אמרות טהורות באגדה ובהלכה

שיצאו מפי אותו צדיק הגאון האמתי רבן של כל בני הגולה

מריה משה יהושע יהודא ליב דיסקין זצוק"ל

(הנקרא בפי כל הרב מבריסק)

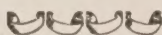
שאמר בדרך לימודו בהיותו פה אתנו בקודש

מיום ער"ח מנ"א שנת תרל"ז אשר בו עמדו רגליו בשערי ירושלים ת"ו
עד ער"ח שבט שנת תרנ"ח יום שנתבקש בישיבה של מעלה.

נלקטו ונאספו מעט מן המעט, ונסדרו על-פי סדר פרשיות התורה

על-ידי אחר שזכה להיות מן המסתופפים בצלו ומקשיבים לקולו

הצ' יצחק שלמה בלויא.

שנת תרפ"ב.

דפוס י. היילפרין
החוכר י. ח. קוסובסקי.

הקדמה מאת הכותב המלבי"ד

רבים ושלמים מהובבי תורה יראו ה' וחושבי שמו ית' אשר שמעו מפי כפעם בפעם חידושי תורה בהלכה ואגדה שאמרתיו להם בשם אדמו"ר הגאון האמתי הצדיק המפורסם רשכבה"ג מרה **משה יהושע ליב דיסקין** זצ"ל, ואשר עדיין לא באו בכתובים, בקשו ממני להעלות הדברים הללו על הכתב כדי שלא ישתכחו כי יש בהם דברים רמים ויקרים הראויים למי שאמרם, ואשר כדאים המה שישארו לזכרון, גם גדולי ישראל אמרו לי שמן הראוי ונכון ה' להדפיסם כדי לרגדיל תורה ולהאדירה.

וזכורני כי בשנת תר"ם בהיותי בעיה"ק הברון ת"ו בקרתי את הרב הגאון המפורסם מרה ה"ים חזקי' מדיני זצ"ל אשר ה' אז רב בעיה"ק הנז', ספרתי לו שזכיתי להיות מבאי ביתו של רבנו הגאון כו' מוה"ר מ"יל דיסקין הרב מבריסק זצ"ל שמונה עשר שנה—משנת תרס"א עד שנת תרנ"ח, שנת הסתלקותו—שאל אותי אם אני זוכר איזה דברים מחידושי בתורה, ואמרתיו לו, אני זוכר ב"ה דברים הרבה, ובקש ממני לאמר לו, ואמרתיו לו מאמר אחד בענין תהי"ת המתים מה ששמעתי ממנו באחרונה (מוכא בפנים הספר במקומו בפ' בראשית) ואשר מאז ועד זמן הסתלקותו ערך שלשה חדשים לא ישמעתי עוד ממנו מאומה ונשאר לי זאת בזכרוני היטב — וערב לו מאד ואמר לי שהוא מחזיק לי טובה הרבה על מה שאמרתיו לו את המאמר ההוא, כי מלבד מה שהוא בעצם דבר יקר ונחמד עוד הביב לו ביותר שהוא דבר שיצא מפיו ולבו של אותו צדיק מופת דורנו אשר ה' עובד את ה' במסירות נפש, ושדבריו הקדושים טמיר סגולה יקרה לנפש הישראלית בכלל, וגם אמר שהוא שמח שמה גדולה על ההזדמנות הטובה שנודמנתי לפניו מי יתן שאכתוב בכתב כל דברי חידושי התורה ששמעתי מפי רבנו זצ"ל למסרם לו אשר אזיקבל עליו להוציא אותם לאורה ולהדפיסם בספריו שדה המד אחת לאחת, כל דבר במקומו הראוי לו, והבטחתי לו כי אחרי שובי לירושלים ויהי לבי שקט מלא אמלא בעיה את הפצו הטוב, אבל לדאבון לבבי בבואי לירושלים בעוד שהייתי חושב מחשבות למלאות רצון צדיק ולהחל בעבודה הקדושה הזאת והנה שמועה רעה הבהילתני שמעתי שהרב הג' ר' הח"מ נתבקש בישיבה של מעלה, ונצטערתיו מאד על אבדתנו שאבדנו בכלל וכמו כן על אשר לא זכיתי למלאות רצונו בחייו ואשר זה ה' גם הפצי ורצוני.

הקדמה

ומאז ועד עתה טרם שזכותי לגשת אל העבודה הזאת, ובמשך הזמן נשכחו ממני כמה וכמה מחידושי היקרים, אשר זהו אצלי חסרון לא יוכל להמנות, וחבל על דאבדין. לכן עתה אמרתי וגמרתיו אומר שלא להתרשל עוד בדבר מצוה זו ואקיים מילי דאבות שאמרו: „אל תאמר לכשאפנה אישנה שמא לא תפנה“ והעמסתי עלי את המעמסה הזאת לכתוב כל אלה חידושי התורה אשר עדיין לא נשכחו ממני, הן אלה אשר שמעתי בעצמי מפיו הקדוש והן אלה אשר שמעתי מפי אחרים שאמרו בשמו, וסדרתי אותם לפי סדר הפרשיות שבתורה, כמה וכמה ביאורים וחידושים, גם דברי הלכה בעומק העיון בפלפול וסברא, הכל במקום השורש במקרא, גם תבנית המשכן ובגדי הכהונה כאשר הוא זיל הסביר בעומק עיונו דבר דבור על אופניו, ובעזרת אהל להדפיסם לאש לאט עד שיהי' ספר שלם על כל המשה חומשי התורה.

אקוה כי זכות רבינו זצ"ל יעמוד לי שאזכה לגמור את הספר כולו נאה בבאר היטב שיתקבל על הלב, גם בחיי רבנו זצ"ל, הוצאתי לאור איזה חידושים מחידושי בפלפול הלכה בקונטרס מיוחד וספחתי אותו למחברת „תורת האהלי“, וכמו כן איזה חידושים באגדה על הפרשיות אשר נדפסו בספרי הקטן „ישבת ציון“, וכאשר הראיתי לרבנו זצ"ל את הנדפס החזיק לי מובה ואמר לי הגם שבאיזה דברים לא הגעתי להבין תכלית כוונתו אבל על פי רוב כתוב כהוגן, ובזאת מצאתי און לי להדפיס את חידושינו, גם היום, וזאת למודעי פן נמצא איזה דבר שלא נכתב בדיוק הרי זה רק מצד זאתי תלין משוגתי כי מפי אדמירר זצ"ל בוודאי יצאו הדברים נכונים.

וקראתי את הקונטרס הזה בשם „ליקוט אמרים“ כי כל אלה הדברים לא נכתבו מפי שאמרם ומכש"כ שלא עלה כדעתו להדפיסם כי רק אמרם בישעה שלמד הפרשה לפני שומעי לקחו בשביק או במוצאי שביק וגם פעמים בחול באקראי בעלמא בדרך שיחתו, כל הדברים הללו לקמתים אספתים וסדרתים והרי הם אמרות מהורות כסף צרוף אשר ישמחו לב ההוגים בהם — פקודי ה' ישרים משמחי לב. —

ואתפלל אל ד' כי יהי' בעזרי להצילני מכל מכשול ולהאיר עיני במאור תורתו, וזכותו של רבנו יעמוד לי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרעי עד עולם, ותחזינה עינינו בשוב ה' את שבות עמו ברחמים, וביתו בנוי על סכון הר ציון במהרה, בימינו אמן.

לקוט אמרים

בראשית

בראשית א' פסוק כ' ישרצו המים וגו' נפש חיה פירש"י נפש שיהא בה חיות. לשון עתיד. יהא בה. ובפסוק כ"א על ויברא וגו' את התנינים הגדולים ואת כל נפש החיה פירש"י נפש החיה שיש בה חיות לשון הזה. וכן בפסוק כ"ד ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה פירש"י נפש שיש בה חיות. שינה רש"י בלשונו וכפל לפרש דבר אחד ג' פעמים בזה אחר זה.

ונראה דגבי ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף הכוונה שהמים ישרצו ביצי דגים שיולדו דגים. וביצי עופות שיולדו עופות לכן הוא אומר לשון עתיד שיהא בה חיות ר"ל לאחר כן. ובפסוק כ"א כשהוא אומר ויברא וגו' את התנינים הגדולים וגו' ואת כל עוף כנף פירש"י שיש בה חיות ר"ל שאח"כ נבראו הדגים והעוף מן הביצים וה"י בהם חיות מיד. ולקמן פסוק כ"ד על ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה פירש"י נפש שיש בה חיות ר"ל דהבהמות והחיות שלא נולדים מביצים נבראו לכתחלה כריות שיש בהם חיות (זה שמעתי מהר"ר יוסף לאַמזער שאמר בשם אדמו"ר זצ"ל).

פסוק כ"ב ויברך אותם אלקים ויאמר פרו ורבו וגו' והעוף ירב בארץ. ברכה דדגים נאמרה בלשון נוכח. וברכת העוף נאמרה בלשון נסתר. לרמז שנכלל ברכת העוף בברכה דדגים משום שיש בברכת (רביית הדגים) גם תועלת לרביית העופות דיש עופות שחיותם מן הדגים שבים וכמד"א גבי שלך שנקרא שלך מפני ששולה דגים מן הים וזהו כלכלתו. ונאמר פרו ורבו להדגים שיה"י גם תועלת שהעוף ירב בארץ. וה"י הו"ו דוהעוף ירב בארץ כמו ו"ו המחבר. ועיקר הברכה נאמר להדגים שבים. פרו ורבו שיה"י בו תועלת שהעוף ירב בארץ כמ"ש בגמ' כתובות שעיקר הברכה נאמר להדגים שקורא אותה שם ברכה דדגים. גם אפשר לומר דנאמר והעוף ירב בארץ דאעפ"י שנברא מן המים כמו הדגים אבל גדולו יה"י בארץ וה"י אז לשון ירב כמו יתגדל והו"ו דוהעוף יה"י כמו ו"ו המחלק שהדגים יתגדלו בהימים. והעוף שגם הוא נברא ממים אעפ"כ יה"י גדולו בארץ.

(מאמר בענין תחית המתים)

בראשית ג' פסוק י' ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאשה עמה ויאכל. איתא במדרש גם רבוי הוא שהאכילה את הבהמה ואת החיה ואת העופות והכל שמעו לה חוץ מעוף אחד ששמו חול ההיר (כאיוב) וכחול ארבה ימים (מפני שלא אכל מעץ הדעת לכן הוא מרבה ימים) דבי ר' ינאי אומר אלף שנים הוא חי ולסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו מתמרטין ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל אברים, ויתכן דמשיה נקרא חול מפני שגופו מתפרד בחול, ולדעת דבי ר' ינאי יבוא יותר נכון מ"ש: "ואומר עם קני אגוע" משום דהחול נשרף עם קני לכן אמר איוב עם קני אגוע כמו חול. וכחול ארבה ימים ר"ל תחיית המתים, שהחול יש לו עוד ענין שאחר שימות ונשרף עם קניו, או מתפרד בחול לד' ר' יודן, חוזר לתחיה וזה שאיוב מקונן בכל אותו הדבור (קאפ' כ"ט) מי יתנני כירחי קדם וגו' כאשר הייתי בימי הרפי אשר הי' תקותו לחזור ולקים לתחיה אבל עתה אבדה תקותי זאת' לפיך רבותינו שאמרו איוב כפר בתחיית המתים כשהגיע עליו צרתו ואמר: בלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה" וחשב שיענש על זה ולא יזכה עוד לקום לתחיית המתים.

והמהרש"א שם בח"א הקשה על מה דאיתא שם בנמי' (סנהדרין ק"ח) וז"ל אורישינא אישכח" אבא (נח) דגני בספנא דתיבותא אמר לה לא בעית מזוני, א"ל חיותך הות טרירות טובא אמינא לא אצערך, א"ל: יהא רעוא דלא תמות שנאמר ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים, והקשא מהרש"א דמגמי' זו משמע דמברכתו של נח זכה החול לכך, ומהמדרש רבה משמע דמשום דלא אכל מעץ הדעת זכה לכך שלא ימות והניח הדבר בצ"ע. ויש לומר דאדרבה דברי המדרש רבה מסייעין לדברי חז"ל בסנהדרין דהנה אדם הראשון אם לא חטא לאכול מעץ הדעת הי' חי לעולם דלאחר החטא נגזרה עליו מיתה שנאמר לו כי עפר אתה ואל עפר תשוב ועל כרחק צריך לומר שהי' מבונה מיסודות כאלה שלא יתפידו לעולם וכמו כן החיות והבהמות הראשונות היו מבונים מיסודות כאלה אבל אכילתם מעץ הדעת טוב ורע זה גרם שימותו, וגם חוץ מהעונש שהי' מגיע להם הי' החטא בעצמו ממת אותם כי כאשר אכלו מעץ הדעת נכנס בהם רוח קנאה וזה גרם להם רקב בעצמותיהם שיתפידו יסודותיהם ברבות הימים אפי' בלא שום סיבה וכמ"ש: ורקב עצמות קנאה" וכמו שהביא הגמ' גבי ר' אחא בר יאשי' (שבת קנב) והעוף הזה שנקרא "חול" בלשון המקרא, "ואורישינא" בלשון תרגום הפהעניקס' בלשון לעז כמו שהביא הערוך, נשאר בו הכח שלא יתפידו יסודותיו לעולם מפני שלא אכל מעץ הדעת ולא הי' בו מיתה טבעית מצד עצמותו (היינו פירוד היסודות מרוב זקנה) אבל עכ"פ לא הי' בטוח שלא ימות מאיזה סיבה חיצונית שלא ימצאנו אדם או שאר בעל חי שיהרגנו

לקוט אמרים

ז

בפסיק רישא או באופן אחר זה הו' מברכתו של נח שלא ימות ע"י סיבה חיצונית. ויש בגמ' אורשינא אשכח' אבא דגני בספנא דתיבותא ולא נתקנא בשאר בעיה שניתן להם אוכל מקודם לו. והיינו מפני שלא אכל מעין הדעת ולא הו' לו בטבעו לקנאות וראה אותו נח והכיר בו שהוא מאותו המין שלא אכל מעין הדעת ואין בו קנאה כלל. והו' יודע שלא ימות מיתה עצמית אבל הו' חושש פן ימות איזה מיתה ע"י סיבה חיצונית לכן עלה בדעתו לברכו שלא ימות לעולם גם לא ע"י מיתה סיבית — ועל כרחין צריך לומר כן כי לשאר בעיה אשר צריך למות ממילא איך יתכן לברך אותו ברכה שלא ימות לעולם הלא זה הפלת שוא. ולפי' לא רק שדברי חז"ל אלו אינם סותרים זה לזה אלא גם מסייעים זה את זה.

אבל עדיין צריך להבין שלפי זה ה"י החול צריך להיות מן החיים הנצחיים כמו אדהר קודם החטא ולמה הוא נשרף או מתפרד בחול אחר אלף שנים. ויש לומר דהיינו משום דאין כל חדש תחת השמש, מה שלא נעשה בששת ימי בראשית, וכדאיתא בגמ' שבת דף ו' גבי עתידה אי' שתוציא גלוסקאות וכלי מילת ע"ש ואחר שנזרה גזרה על האדם למות ואם יעמוד אח"כ לעת קץ לתחיה יהי' זה יוצא מן הכלל ואין כל חדש תחת השמש לכן זכר עשה לנפלאותיו בעולם הזה ועשה הקביה ענין בבריה זו (בהחול) בששת ימי המעשה שתמות לאלף שנה ותחזור לתחיה. ומה שאמר נח יהא רעוא דלא תמות אין להקשות הרי היא מתה לאלף שנה ולא נתקמה הברכה. כבר אמרנו שזה הו' הכוונה שלא תמות ע"י אחרים וזה באמת נתקיים. אבל מה שיש לתמוה ע"ז הוא, דבגמ' סנהדרין פ"ק הל' ט"ז מביאים חז"ל כמה וכמה ראיות לתחיית המתים, למה אינם מביאים רא"י מהעוף חול, כמו איוב שמביא דמיון לתחיית המתים מהעוף חול שאמר וכחול ארבה ימים, כדפירשנו. יש לומר שאיוב אמר כן לפי קבלתו ולפי הקבלה האמתית, אבל התועים יש להם עדיין מקום למעות ולומר שאינו חוזר לתחיה אלא מפני שנשאר בו כביצה וכמו שכתוב במדרש, לכן יש מקום לומר שבאותה ביצה נשאר פה הברואה אשר ממנו יצא בריה חדשה באברים הדישים כמו שנים שערות צפונים וכמו ביצי עוף ודגים המולידים ואין זה רא"י מוכרחת לתחיית המתים.

ולפי' קבלת איוב ולפי' קבלתנו אנחנו לא נשאר בעוף הזה לסוף אלף כה הולדת בריה חדשה אלא הרי זה תחיית המתים ממש שהגוף הראשון שנתפרדו יסודותיו אחר מותו הרי זה מתלקט כבראשונה ומתקרב עצם לעצמו והרי הוא ממש היותו הראשונה באין כל אבר חדש וכמו כן בעת אשר יפקד האדם (הראוי לכך) לעמוד לתחיה או יחזור כל היסודות את חלקי האדם הנפרדות בניחם למקום מיועד, ושם יעמוד בצביונו הראשון וקם על רגליו וחי. וכן מבואר בגמ' סנהדרין שמאותן עצמות המתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא הו' לו לנבוכדנצר כלים ובישעה שהחיה יחזקאל את המתים טפחו לו העצמות

לקוט אמרים

העצמות על פניו והלכו להם (להתחבר עם שאר הגוף כולו) ע"ש בפירש"י באופן שהכל חוזר למקומו הראשון.

ועל דרך זה יש לבאר דברי הנביא עמוס שאמר: כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחוי. ואיתא בגמ' הגיגה: אפי' שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידין לו ביום המיתה; ומל' הרמב"ם משמע שמגידין לו ביום הדין. וצריך להבין מה ענין ההקדמה של יוצר הרים ובורא רוח לענין השיחה שמגידין לו ביום הדין. ולפמי"ש אתי שפיר: שאם יאמר אדם מה יש לי לפחד מיום הדין הלא אחר מותי יכלה גופי בעפר ויתפרד ליסודותיו ויתפרד לכל רוח ומי יקצנו לדין. וכמאמרו של טיטוס הרשע (גיטין נ"ז) וע"ז כבר אמרו חז"ל: ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנוס לך כי אין נסתר מנגד עיניו. וכמ"ש: אם אסק שמים שם אתה ואם אציע שאול הנדף וע"ז אמר הנביא לסבר את האזן. כי יש לו להקב"ה בעולמו די סבות לקבץ הנפרדות והנפזרות מן האדם המת והאחד הוא הרוח. כמ"ש ביהוקאל: הנה אני מביא בכס רוח וחיותם. והוא הרוח המוביל יסודות ואזורים ממקום למקום אפי' ממקומות רחוקים *) וכי"ב סיבות רבות. הרבה שלוחים למקום לקבץ כל היסודות והכחות מן האדם למקום אחד. והזכיר גם את ההרים כי המה המחזקים את הרוח שילך בכח גדול כי הצמצום של בין ההרים אם הרוח עובר ביניהם הוא הולך ומתחזק כדמצינו גמ' (יזמא כ"א) גבי וסימנך דנא דחלא ע"ש. ורוחות כאלה יש להם די כח לקבץ היסודות הנפזרות ולהובילם למקום אחד ולהביא את האדם לתחי' ליום הדין להגיד לו מה שיחוי השיחה היתירה אשר שח. וז"ש כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחוי.

בראשית ג' פסוק ט"ז אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים וגו'. ופירש"י עצבונך זה צער גדול בנים והרונך זה צער הענוה. בעצב תלדי בנים זה צער לידה. והוא בגמ' (עירובין ק') והעיר במהרש"א ח"א למה הקדים עצבונך צער גדול בנים קודם והרונך צער העבור ה"י לו להקדים צער העבור והלידה תחלה עכ"ל. ויש מתרצים לפי מה דאיתא בסנהדרין ל"ח: אמר ר' אחא אמר ר' יוחנן: י"ב שעות הוי היום שעה ראשונה הוצבר עפרו (של אדם הראשון) שניה נעשה גולם. שלישית נמתחו אבריו

*) וקרא חבי דיקא דשם ביהוקאל ל"ז נאמר מקודם בפסוק ה' הנה אני מביא בכס רוח וחיותם. דמשמע דהרוח יבוא בהם מקודם. ואח"כ בפסוק ו' נאמר ונתתי עליכם גידים והעליתי עליכם כשר וקרמתי עליכם עור ונתתי רוחי בכסם וחיותם דמשמע דהרוח יבוא לבסוף. אלא ע"כ דהרוח שנאמר מקודם רצה לומר הרוח של עולם. הרוח התוך אשר יקבץ את הנפזרות להקריב עצם אל עצמו. וזה שנאמר אח"כ ונתתי רוחי בכסם וחיותם וזהו הנשמה שהחזיר לכל אחד ואחד.

לקוט אמרים

ט

רביעית נורקה בו נשמה. חמישית עמד על רגליו. ששית קרא שמות. שביעית נדרונה לו חוה. שמינית עלה למטה שנים וירדו ארבע. תשיעית נצטוו. עשירית סרה. אחד-עשר נדון והלך לו. ומבואר שם בדי' התום' כי קין ותאומתו נולדו בגן עדן קודם החטא ולא הי' בהם צער עבור ולידה אבל צער גדול בנים יתכן שהיה בהם אחר שנתגרשו מג'ע ולכן נתקללה חוה בצער גדול בנים תחלה ואח"כ בצער הריון ולידה מהבנים שנולדו לה אח"כ זהו לפי פשוטו.

עוד י"ל בדרך צחות שזה נאמר לכל הנישים בכלל ועפ"י מה דאיתא בגמ' בבא בתרא קמ"א בת תחלה סימן יפה לבנים להר ליישנא הטעם מפני שמגדלת את אחיה הנולדים אחריה - ולכן נתקללה בצער גדול בנים תחלה שהאשה משנולדה יש לה מקודם צער גדול הבנים של אביה ואמה, ואח"כ צער הריון ולידה של בניה עצמה וצער גדול בנים של בניה עצמה לא צריך להזכיר עוד מאחר שכבר נזכר בתחלה בגידול בני אביה ואמה והכל בכלל.

פסוק ט' אלה תולדות נח וגו' איש צדיק תמים הי' בדורותיו ולהלן ז' פסוק א' נאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני בדרו הזה ולא נאמר תמים ופירש"י בשם בראשית רבה מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו (וכן הוא בגמרא ערובין י"ח).

גם יש לומר בדרך הדרש כי ידוע ששם צדיק מורה על מי שכובש את יצרו ולכן נקרא יוסף בשם יוסף הצדיק מפני שפוטט ביצרו ועמד בנסיון והתגבר עליו ושם תמים מורה על המאמין בה' והוא חזק בהאמונה וכמו שנאמר (דברים י"ח פסוק ג') תמים תהי' עם ה' אלקיך אשר הכוונה להתחזק רק באמונת ה' לבלתי לכת אחר המעוננים והקוסמים וידוע כי דורו של מכול הי' נכשלים בעון חמס שפיכת דמים וגזל והישחתת דרך ארץ בדרך הצניעות מה שנפישו של אדם מחמתן האמנם כי נמצאו ביניהם מאמינים בה' אבל לא יכלו לכבוש את יצרים וכדמוכה קרא וכל יצר מחושבות לבו וגו' ולכן נאמר לנח כי אותך ראיתי צדיק לפני בדרו הזה לומר שהוא הצטיין בזה על בני דורו שהוא הי' מתגבר על יצרו, וכשהמקרא מדבר בדבר תולדות נח ומאורעותיו שהוא הי' בדרו המביל וגם בדרו הפלגה, צא וחשוב שנותיו של נח שהי' הי' אחר המבול ערך שליש מאות וחמישים שנה ויגיע שנותיו עד ימי פלג אשר בימיו נפלגה הארץ, וידוע הדבר שדרו ההפלגה לא נכשלו בעניני תאוה והישחתת דרך ארץ אלא בעניני כפירה ומינות רחיל וכדאיתא שם בדברי המפ"שים שאמרו שכוונתם הי' לבנות עיר ומגדל אשר שם תהי' מרכז ממשלת המינות על כל העולם כולו וכמ"ש והי' בנסעם מקדם מקדמונו של עולם ורצו שיהיה לכולם דעה אחת והיינו כפירה בה' רחיל ושפה אחת והיינו לשיין אחד ואומה אחת בכל העולם בלי שום שינוי בלשון ובדת כדי שלא יבואו לידי קנאת ההת

לקוט אמרים

י

ושנאת אומה ולשון, ולידי מלחמה. כדאיתא שם בדברי האב"ע. ודברים אחרים ר"ל השתתפות כמו כים אחד יהי' לכולם, וכיו"ב דברים הפורצין גדרו שיעולם ניצול גם מדעה המשובשת הזאת אשר היא נגד רצונו יתברך, ועמד באמונתו בה' באמונה שלמה — ואז הי' נקרא תמים, שעמד באמונתו ולכן נאמר "צדיק תמים" הי' בדותו, בדותו לשון רבים ור"ל בהשתנות הדורות דהיינו בדור המכול הצטיין בצדקתו, ובדור ההפלגה הצטיין בתמימותו ואמונתו בה' (מפי הר"ר משה אזנבך שאמר בשם רבי" זצ"ל).

פ' ו' פסוק י"ח ויגברו המים וירבו מאד ותלך התיבה על פני המים יתכן שנימשו כאן "שעי" תגבורת המים רצה לומר כי רדיו מיא כענין שאמרו בגמ' (כ"ב דף ע"ג) גבי החציצא דבר נגרא גבי מעישה דרבה כ"ב חנה דמשום חריפות הנהר וכבדות המים, לא משא עד קרקעית המים, הכא נמי מה שנאמר ומים גברו מאד מאד רצ"ל שהי' כבדים מאד לכן ותלך התיבה על פני המים וזה הי' בזמן הארבעים יום דהיינו מ"ז חשון עד כ"ז כסלו לדעת ר"א שהמטיר ד' גפיות ומלח מן השמים (כמבואר בדרשי חז"ל) קאמר הכתוב ויגברו המים וירבו מאד דהיינו שנתרבו בכמותם ונתגברו בכבדותם נגד כל משא ולכן ותלך התיבה על פני המים ר"ל מלמעלה על גבי המים שלא נשקעה התיבה, והיה נראה כמעט כל שולי התיבה מעל גבי המים מפני תגבורת המים וכבדותם שלא הניחו את התיבה להיות שקוע בתוכם כלל. והא דאמרינן שהתיבה היתה שקועה בתוך המים "א אמה היינו אחר ישנה המכול והגשם מזעפו ולמקצה חמשים ומאת יום אחר שהמים הי' מפיג מעט חריפותו וכבדותו שחלק הכבדות נשקעה בתהום רבה והמים נודככו למעלה מעט מעט אז נשקעה התיבה בתוך המים "א אמה.

ובזה ניהא מה שיש מקשים על מה שאמרו רבותינו ז"ל דמשך הששים יום מאחד בסיון שהיו המים חמש עשרה אמה למעלה מראשי ההרים עד אחד כאב שנראו ראשי ההרים ירדו המים בכל יום רבע אמה ונמצא כמשך ששים יום ירדו המש עשרה אמה ונראה מדבריהם שהיתה אז השקיעה "א אמה לעולם שוה ולכן ביום י"ז בסיון נחה התיבה בראשי ההרים כי כמשך ששה עשר יום מעל"ע ירדה ארבע אמות ונחה על ראשי ההרים.

ועכ"פ מבואר מדבריהם שבאחד בסיון היתה שקיעת התיבה "א אמה וכמו כן ביום שבעה עשר בסיון ועי' יש לתמוה איך יתכן שקיעת התיבה במספר שוה הלא ידוע כי השקיעה היא לפי הכובד שיש בהנשוי השקוע ועל כרחק הי' צריך להשתנות ולעלות מיום אל יום כי הי' בה התיבה הכנת מאכל ומזון להאדם ולהבהמות לחיות ולעופות במספר עצום מאד וכל יום אשר נחסר המאכל שאכלו ממנו נחסר גם **ממנו** כו' בדרך התיבה וממילא נחסרה גם השקיעה.

ולפי"ד אתי שפיר דלעומת חסרון רבוי האוכל בהתיבה נחסר גם תגבורת המים דהיינו

קוט אמרים

יא

כבוד המים וכמו שהוקל התיבה מהאוכל כן הוקלו גם המים כי הכבדות וכה המלח שבהם, נשקעה מעט מעט בתהום רבה ונזרעו המים והוקלו מיום ליום ולכן היתה השקיעה לעולם במעמד אחד מאז שהתחיל לחסור המים עד גמירא.

בראשית י"ח פסוק י"א ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית מרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ. ויש לדקדק לפי דברי האומר שהביא אותו מארץ ישראל (וע"כ צריך לומר כן דהא עצי זית מן קודם המבול לא היו עוד במציאות בשאר ארצות דהא כתיב וימח את כל היקום ועצי זית חדשים לא היו יכולין לצמוח עוד. וע"כ צריכין לומר שהביאה מארץ ישראל דכתיב בה ארץ וגו' לא גושמה ביום זעם והי' שם עצי זית או כאורך מ"ד שאמר מגן ערן הביאה) ולפי זה קשה מנא ידע שקלו המים ממה שהביאה עלה זית, הלא בארץ לא היו מבול.

ונראה לומר שעיקר הספק היו אם יש מקומות שנתייבשו לגמרי אם לאו ובארץ ישראל האמנם שלא היה שם הגשם אשר המטיר ה' ארבעים יום וכדכתיב אשר לא גושמה ביום זעם אבל ע"כ היו שם מים ממעינות התהום שנבקעו גם בארץ וכדמוכח קרא דכתיב נבקעו כל מעינות כל מעינות תהום רבה ולכן כשהביאה עלה זית ידע נח שרק קלו המים אבל לא נתייבשה דאי יש מקומות שנתייבשו לגמרי למה הזרה אליו שאין לומר שמפני שלא היו לה אוכל שעדיין לא הצמיח לכן הזרה דהרי מצאה אוכל את העלה זית ומסתמא היה שם עוד עלים לאכילה אלא ע"כ מפני שלא מצאה ארץ של יבשה ולא מצאה קן לה לכן הוא אומר וידע נח כי קלו המים מעל הארץ הצה לומר מעל דרק מלמעלה הוקלו אבל יש עדיין מים בכל הארץ.

לך י"ב פסוק א' ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך יש להעיר למה לא נאמר לו לאיזה מקום ילך לפי שעה (שרם ישהראה לו הקב"ה את הארץ) אנה יפנה אם לצפונה או לדרומו כי יכול להיות שבצאת ממקומו לאיזה צד שיצא עתה יהי מרחק מן הארץ המיועדת לו ללכת שם. ונראה לומר הכוונה כי ארצך רצה לומר ארצו הראשונה שנתגדל בו שזהו ארם נהרים וממולדתך ר"ל מקום שנולד שזהו אור הכשדים ומכית אביך ר"ל חרן שהי' שם עתה בית אביו. ויתכן לומר שאלה הג' מקומות היו סמוכים וקרובים למקום חניית אברם כמו משולש כדומה למשל חרן מצד מערבית שלו אור כשדים מצד צפון וארם נהרים מצד מזרח (או להיפך). ולכן כשנאמר לו לך לך וגו' היתה הכוונה שיתרחק מאותן הג' מקומות בתכלית ההתרחקות (מאותה שעה והלאה). אל הארץ אשר אראך ר"ל שילך הלוך ונסוע עד הארץ שיאמר לו הקב"ה עד כאן ולפי זה נודע לו תיכף שאי אפשר לו בהליכתו עתה להתקרב לצפון מפני שבזה יתקרב למקום מולדתו אור כשדים וכמו כן לא למעריב ולא למזרח כי אם לדרום ולכן נאמר ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה ר"ל שלא פנה לישוב צד כי אם הלוך ונסוע בקו ישר לרוח דרומית. בראשית

לקוט אמרים

ואפ"ש להמתיק בזה מה שכתוב בפסוק ו' והננעני אז בארץ ופירשו חז"ל שהננעני ה' הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם. ולכאורא אין זה כאן מקומי להזכיר. ולפי הדברים האלו יתכן לומר שהכתוב מספר בזה שבחו של אברהם אבינו שלא ה' מהרהר אחר דבריו של הקב"ה ואף שברך הליכתו ה' פוגע בהכרח את מקום מערכת המלחמה שה' שם סכנה גדולה אפי' הכי לא נמנע ללכת (מפי הרה"ג מו"ה זרח ברורמן שליט"א ממה ששמע מאת רבנו ז"ל).

בראשית ט"ו פסיק ח' ויאמר וגו' במה אדע כי אירשנה. נראה שלא שאל אות על הבטחת הזרע שהבטיח לו הקב"ה. והגם שהדבר הזה ה' שלא מן הטבע וכדאיתא בדי' חז"ל אפי' הכי ה' מאמין וכמ"ש והאמין בה' וגו' ומכ"ש על ירושת ארץ ישראל שהוא דבר שיכול להיות עפ"י הטבע על זה וודאי לא שאל אות. אלא היה שואל במה אדע כי אירשנה הצה לומר אם צאצאיו הורשים את הארץ ה' נקראים זרעו דהיינו יהיה להם יחס אליו באופן שישמרו דרך ה' מצותיו ותורתיו כי בלא"ה אינם נקראים זרע שלו וכמבואר להלן כי ביצחק יקרא לך זרע ופי' חז"ל ביצחק ולא כל יצחק שצאצאיו בני קטורה ועשו אינם נחשבים זרעו וה' ירא פן יגרום החטא ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ואם יירשו כאלה את אר"י אין זה ירושתו.

והשיב לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש רמז על האומות וכדאיתא במדרש ויבחר אותם בתוך רמז לו בזה שכל אלה האומות יתפרדו יתבטלו (וכדאיתא בגמ' בא סניחורב ובלבל את כל האומות) ואת הצפור לא בחר על דעתיה דר' נחמ' רמז על ישראל שישראל לא יתפרדו ולא יתבטלו ויהי בקומם ויחוסם הנצחי לעולם. והראה לו בחזיון גלות מצרים (וכדאיתא במדרש ויקרא רבה אז דברת בחזון לחסידך זה אברהם) כמ"ש ועבדום וענו אותם וגו'. וזה שאמר כי גר יהי זרעך אשר אחר כל השיעבוד יתקיימו להיות זרעו של אברהם. והנה השמש באה ועלטה ה' והנה תנור עשן ולפיד איש אשר עבר בין הגזרים האלה. זהו הגלות הארוך (גלות אדום שהוא הגלות האחרון). וענין החזון של תנור עשן ולפיד איש יתבאר בדי' הזוה"ק פ' יתרו על מ"ש וכל העם רואים את וגו' ואת הלפידים וגו' ואת ההר עשן וגו' אשר שם יתבאר מה שדבר הקב"ה עם אברהם בחזון הזה 'עיו"ש. ועכ"פ מבואר שם שהראה לו שאחר שישבו בתשובה אז יירשו את הארץ.

והנה מ"ש והנה תנור עשן ולפיד איש אשר עבר בין הגזרים האלה. שיש להעיר בזה דעל פי חוקי הגיון הלשון ה' צ"ל והנה תנור עשן ולפיד איש עובר בין הגזרים לשון הוה יש לומר רבזה החזיון שהראה לו את אורך הגלות (גלות אדום) ואת קושי השעבוד שמשעבדים האומות את זרעו נדמה לו החזיון הנורא בדמות איש עבד כמו אשר כבר ה' חלף ועבר ולא בדמות הוה מפני שהקב"ה היה חס על אברהם שלא לצערו אפי' שעה אחת. והבין.

לקוט אמרים

פסוק י"ג ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם תיבות בארץ לא להם לכאורה מיותר. ויתכן דנמשך להלן לסיפא דקרא דכתיב ועבדום וענו אותם דמישמע שיושבי הארץ היא ישתעבדו בהם ויענו אותם ויזיל הגם אלה התושבים שישעבדו להם וענו אותם יהי הארץ לא להם וכפי שאמרו חז"ל (על פסוק כ"א ק"י מ"ז) ואת העם העביר אותו לערים מקצה ארץ מצרים ועד קצהו שיוסף נתכוון בזה שהעביר את המצרים מעיר לעיר, כדי להסיר חרפה מישראל שלא יקראו אותם גולים כי גם הם המצרים בעצמם המה גולים ואין הארץ שייך להם, והוה שאמר הארץ לא להם וזה ה"י לאברהם בשעת ידיעת הצרה, מעט נחמה.

או אפ"ש לומר באופן אחר כי הנה מבואר במדרש ילקוט שמעוני כי ארץ גושן נתן מפרעה לשדה אמנו במתנה (בכתובה) וכן מבואר ברעת זקנים מבעלי תוספות בפי' ויגש על הך קרא ועל לקראת ישראל שנאמר (יהושע ט"ז פסוק נ"ב) וגשן ח'לוץ וגיל'יה, ולפי שהלך יהודה בשביל אביו אצל יוסף להורות לפניו גשנה זכה ונפלה בחלקו וגשן נתן פרעה לישרה אמנו ולכך בחרו בה ישראל ונפלה בחלקם ולא ערערו בה מצריים, עכ"ל. ואמר הבנו ע"ז כי גם לעתיד יהי שייך גושן לארץ ישראל ומבואר בדי' חז"ל ששלח את יהודא להורות לפניו גשנה לעשות שם בימ"ד שממנו תצא הוראה וכתיב המדרשות של שם ועבר שלמדו שם ידיעות ה' ומצותיו.

ונראה מזה שאילו היו ישראל יושבים בארץ גושן והיה עוסקים שם בידיעת ד' ותורתו כחפצו של יעקב לא ה"י נופל עליהם קושי השיעבוד והמסים כי גם מחוקותיו של יוסף היתה זאת שגם לכהני המצרים (להבדיל) אשר עסקו בעניני עבודה שלהם ה"י להם חופש גמור ואכלו חוקם מאת פרעה וכמו כן לא ה"י המצרים מערערים על ישיבתם בגושן וכדאיתא בדי' חז"ל, וכדמצינו ששבטו של לוי שה"י עוסקים בעניני ידיעת ה' לא נשתעבדו, אבל אחרי שישראל לא קיימו את רצונו של יעקב כדמצינו במקרא שמות ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו וגו' ותמלא הארץ איתם אשר לכאורה ותמלא הארץ אותם אך מיותר הוא דכיון שנתרבה במאד ממילא ותמלא הארץ מהם אלא ההכונה בזה, שלא יצו לצמצם ישיבתם בארץ גושן אלא ותמלא הארץ אותם ויזיל כל ארץ מצרים נתמלא מישראל שנתפזרו לכל המקומות בכל העסקים וככל עניני המדינה ולכן כתוב להלן ויקם מלך חדש על מצרים וגו'.

ובל זה הענין מוזמזו במקרא זה כי גר יהי זרעך בארץ לא להם ויזיל שכאשר יצאו מארץ גושן ויבנסו במצרים גבול לא להם או יתחיל קושי השיעבוד שישתעבדו

בהם המצרים. (מפי' הרמזג ה"י) וזה בייורמן שליט"א ממה שישמע מאת הבנו ז"ל.

קאפ' י"ג פסוק י"ג המול ימול בגמי' ע"ז כ"ז. דרשינן המל ימול ויזיל המהול ימול ודרשינן מיני' דעכו"ם פסול למול ולפי' זה נכרי אפילו בא להתגייר

לקוט אמרים

אי אפשר לו למול את עצמו ומעתה יקשה איך מל אברהם את עצמו כיון שלא היו מהול (ומוכח מזה לכאורה דלא יתכן לדרוש כן).

ואפשר לומר דשאני נכרי הבא להתגייר דאינה מצווה ע"ז למול ולהתגייר משא"כ אברהם והיו מצווה ע"ז מפי הקב"ה והיו דומה לישראל^{(דמסיק שם בגמ' דאפי' ע"ל}

לטעמא דהמול ימול יכול למול הוא בכלל המל, כיון שהוא ישראל ונצטווה על כך. ולפי הסברה דאמרינן בגמרא גיטין ג' וידו באין כאחד לא ק"מ דהכא נמי יכולין לומר דשם ישראל מהול ופעולות המלה באו לו כאחד מה שא"כ גבי נכרי הבא להתגייר דבשעת המילה חסר לו עוד מצות פריעה ושבילה להיות ישראל גמור ולכן בשעת המילה עדיין נכרי הוא, אבל גבי אברהם אאע"ה לא היו כל זה דלא נצטווה אברהם על הפריעה וכדאיתא בגמ' יבמות ע"ש, ועיין עוד תוס' חולין צ ב"ד"ה אלמא איסור מוקדשין קדים.

לך פרישה ט"ו פסוק י"ב והוא יהי פרא אדם – ידוע שנכל מקום יבא שם התואר אחר שם העצם כמו וע"ר פרא וגו' (איוב י"א) וכמו איש

נבין, איש חכם, אדם טוב, אדם יע, שם העצם קודם. ולא נמצא (כמעט) בשום מקום במקרא שם התואר קודם. ויתכן לומר שכאן רמז שיעיקרו יהי פרא ושם אדם יהי טפל אצלו לשם פרא כי זה יהי העיקר, או אפשר לומר שרמז על הזמן שמקודם יהי פרא ואח"כ יהי אדם ע"ד שאמרו חז"ל שישמעאל לבסוף עשה תשובה.

פ' וירא י"ח פסוק ט"ו ויאמרו אליו איה ישיה אשתך וגו' והביא הש"י ז"ל אמר ר' חמא בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה (פי' של

ברכת המזון) לכן שאלו עליה מפני שהיו רוצים לישלוח לה הכוס של ברכת המזון, וקשה דבפסוק ה' גבי וקח חמאה וחלב וגו' פירש ואילו להם לא הביא מפני שפירסה שיה נדה, וא"כ כוס של ברכת המזון למה.

ויתכן לומר לפי"ד הגמ' בברית דף ל"ח דאמרו ז"ל דלחכי קבעו על היין ברכה לעצמו בפנה' משום ד"ין סעיד ופרך בגמ' אי חכי נכרך עלי' ג' ברכות (דהיינו ברכת המזון) כמו שמכריזין על הפת מפני שסעיד, ומשני, לא קבעו אינשי סעידתא עלויה א"ל רב נחמן בר יצחק אי קבע עלויה סעידתא מאי איל לשיבא אליהו הנביא ויאמר אי הוי קביעותא הישתא מיהא בטלה דעתו אצל כל אדם. ומשמע מדברי הגמ' דעל יין יתכן

להיות קביעות סעידה לברך עליה ג' ברכות ורק שיהיה על פי נביא, ואיתא בדברי חז"ל דאלו ג' אנשים נדמו ל"י לאברהם לנביאים וסוף המעשה מוכיח ג"כ על זה שאמרו לו מנביאה למועד אישכ אלך בעת הזה וגו' וגם אברהם בעצמו היו נביא בדמוכה קרא ולפי זה היו קובעים עצמם על סעידתם ועל ידי קביעות היין היו נקרא קביעות, והתחייבו עצמם בברכת המזון לברך על הכוס ולשתות אח"כ מבלי קביעות.

וירא כ"א פסוק כ"ד ויאמר אברהם אנכי אישכע, והוכיח אברהם את אבימלך על

לקוט אמרים

טו

אזהות באר המים אשר גזלו ויש לדרק מה ענין התוכחה זו אחר ההחלטה של הכריתות ברית — ונראה לומר דהא אנכי אשבע לכאורה כפל לשון הוא דהא לשון אישבע נמי משמע אני אשבע אלא על כרחך שבא להבליט בזה לומר אנכי אשבע היל אנכי דווקא יכול לשבע. שבועתי שבועה ולא שבועתו (ישל אבימלך) מפני דחשיד אגזילה חשיד נמי אישבעה. לכן כתוב אח"כ והוכיח אברהם את אבימלך וגו' היל שהוכיח לו והודיעהו שאינו יכול לכרות ברית עמו משום שהברית והשבועה מצדו של אבימלך אינו שוה כלום מפני שהוא חשוד על השבועה. וע"ז השיב לו אבימלך שהוא אינו חשוד. כי לא ידע מזה כי גם אברהם לא הגיד לו. — וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום יש לפי ש בהרך צחות כי "אנכי" כזה הדינו שיאמר אחד שהוא יכול לשבע ולא אבימלך שהוא חשוד על השבועה מפני חסרון נאמנותו. לא שמעתי בלתי היום" כזאת לא שמע עדיין בלתי היום — (מפי מן הגאביד דפיעה"ק ת"ז מ"ה ר"ח ז"ל שליט"א בשם רבינו זצ"ל).
וירא כ"ב פסוק ט' ויעקב את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים (מתחלה העקדה ואח"כ שימה על המזבח ממעל לעצים).

ויש לדרק למה עשה כן לעקב אותו קודם העלותו על המזבח הלא ה"י טוב לו לעקרו אחר ההעלאה ויש לומר על פי דברי הגמ' (שבת צ"ד) גבי על החי במטה פטור דמסיק שם בגמ' דכ"ע ס"ל דאדם חי נושא את עצמו ולכן כשנצטוו אברהם והעלהו שם לעלה הבין מזה שהוא בעצמו ולבדו יעלה את יצחק ולא שיצחק יעלה מעצמו וכיון דהי נושא את עצמו אפילו אם אברהם ה"י מעלה אותו על המזבח לא היה נקרא זאת העלאתו לבדו מפני שיצחק הוא חי ומסייעו לכן עקב וקשר אותו מקודם דאיתא שם בגמ' דמורה ר' נתן בכפות דאין חי נושא את עצמו ע"ז ה"י מקיים אברהם את מצות והעלהו. כהלכתה שהוא לבדו העלה אותו.

פסוק י"ג וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסכך בקרניו. נראה דלהכי נאחו בסכך בקרניו כי מובא בספרים שהעקדה ה"י ביום הכפורים. לכן אילו לא היה נאחו בסכך לא היה לוקחו כי היה שייך בו איסור צידה ביום הכפורים אבל אחר שנאחו בסכך בקרניו ה"י כנצוד ועומד ואין כאן צידה ומותר — ביצה כ"ד — (מפי הרה"ג ר' זרח בראווערמאן שליט"א ממה ששמע מפי רבינו זצ"ל).

כ"ד פסוק ל"ג ויאמר לא אכל כי אם דברתי דבריי הטעם מה שלא יצה לאכול קודם שידבר דבריו יש להסביר לפי מה דאיתא בגמ' (גיטין כ"ג) אמר רב אסי אמר ר' יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אישה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין ומהא טעמא נמי אינו יכול להיות שליח לקדש אישה וכפי מה שיתבאר שהאבות קיימו את כל התורה ואליעזר היה עבד כנעני כמבואר בכמה מקומות בגמ' ועיין בתוס' כתובות דף ז : בד"ה שנאמר ויקח בועז וכו' שהביאו שם רא"י ממה דאיתא

לקוט אמרים

במסכת כלה שאליעזר ה"ו שלוח לקדש את רבקה שיש ברכת אירוסין לאישה המתקדשת ע"י שלוח (והגם שבתוס' שם מרחים לומר שאינו רק אסמכתא בעלמא דשם לא מכואר דברכת אירוסין ה"ו בעשיה אבל י"א דיש סמוכין מהך קרא דויקה עשרה גמלים מגמלי אדוניו שה"ו כדי להרכיב עליהם עשרה אנשים גרים מהנפש אשר עשו בהן ותוס' גופא נמי ספיקי מספקא להו בזה ע"ש בפסקי תוס'. והא כיצד הא עבד אי אפשר להיות שלוח לקדש אישה וצריך לומר שאברהם היה משחרר אותו להיות בן חורין קודם הקדושים אבל גם זה לא יתכן הוא ק"ל כל המשחרר עבדו עובר בעשיה דלעולם בהם תעבדו והתנחלתם אותם וגו' אכן יש לומר לפ"ד הגמ' גיטין מ"א דמי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו לעשות אותו בן חורין אע"ג דהמשחרר עבדו עובר בעשיה אבל משיום מצות לא תרו בראה וגו' כופין את רבו לעבור בעשיה דלעולם בהם תעבדו משיום המצות פרו' ורבי' (דלא תהו בראה) דעבד ה"ו מצוה רבה הכי נמי גבי אברהם נדחה מצות עשה דלעולם בהם תעבדו מפני חוב מצות עשה דפרו' ורבי' דיצחק דה"ו מצוה רבה אבל לפי זה צריך לומר דאברהם אע"ה ה"ו משחרר אותו על תנאי ובאופן דוקא שאם תקבל רבקה הקדושים ושאליכ לא ה"ו ספק מוציא מידי וודאי דאפשר שלא תתבצה לקבל קדושים וה"ו עובר מצות עשה דלעולם בהם תעבדו ומצות עשה דפרו' ורבי' לא הגיעה ומעתה יתבאר הדברים היטב כפי מה שאמרנו לעיל שאליעזר לקח אתו עשרה אנשים גרים בני חורין לברכת אירוסין ולכן עתה כאשר ה"ו הוציא לקבוע סעודתו ולאכול אילו ה"ו לו לאליעזר עדיין דין עבד לא היה יכול להצטרף בזימון עם העשרה האנשים גרים בני חורין כדאיתא בישוע או"ח סי' קצ"ט דעבדים מזמנין לעצמן וה"ו צריך לזמן עם עבדים ואילו היה משחרר ה"ו לו לקבוע סעודתו עם הגרים זכיון שהשחרר ש"ו לא ה"ו רק על תנאי אם תקבל רבקה הקדושים או יתחיל שחררו קודם הקדושים לא היה יודע עם מי לקבוע סעודה לזמן ולכן ה"ו הוציא לברר הדבר אם תקבל רבקה הקדושים קודם האכילה וקביעת הסעודה — וה"ו שאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי ויאמר עבד אברהם אנכי הוציא לזמן כי עדיין לא נתברר שהוא בן חורין.

מרבני התוס' חולין צ"ה משמע דלהחוא תנא דס"ל דבן נח מוחרר על כל מה שכתוב בפי' סבשף לא נתן לה אליעזר הצמידים עד שהגידה לו בת מי היא ולאידך תנא דס"ל דאינו מוחרר ה"ו סומך על הנחה ונתן לה תוכף כשאברהם לו שתה וגם לגמלוך אשאב וא"כ לפ"ד הגמ' שאליעזר ה"ו לו דין עבד כנעני ועמד להשתחרר להיות לו דין שלוחות בישראל יקשה אפי' אם גופא דבן נח אינו מוחרר שלא לחש עכ"פ לא ה"ו לו לחש מטעם דין עבד כנעני העובד אצל ישראל שחייב בכל המצות שהאשה מחויבת בהן.

ולפ"ד החמ"ץ שאמר שבה"כ לא חששו מלעבור על האזהרות שנאמר לישראל, נוחא - האבות דכאן שה"ו בחייל לא היה נוחר דרין לעבד להיות כרבו.

לקוט אמרים

י

ובשם מורד אביו של הנאון זצ"ל היה הנאבדיק ד"ק הוראדנא מוהריב דיסקין זצ"ל נאמר עוד מעם לשבח למה שאמר לא אכל כי אם דברתי דברי, והוא לפי מה דאיתא בשו"ע אריח סי' תרנ"ב סעי' ב' שאסור לו לאדם לאכול מרם שיקיים מצות לולב וכי"ב באופן כנו' בכל קיום מצוה המונח על קרקפתא דגברא, שצריך להקדים קיום המצוה קודם אכילתו, לכן הכא נמי שהי' מוטל עליו המצוה והחיוב לקיים שבועתו שנשבע לאברהם אבינו ע"ה להשתדל ליקח אשה לבנו ממשפחתו, לכן כשנזדמן לפניו קיום מצוה זו לא הי' יכול לאכול מקודם לה.

סימן כ"ה פסוק ליג, ויאמר יעקב השבעה לי כיום, עיין מהר"ם שיף סוף בביק דהקשה למה הי' צריך שבועה על המכירה, ותירץ לפי מה דאיתא בחו"מ סי' ר"ט אעפ"י שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל אם הוא נשבע על זה לקיים המקח חייב לקיים, וענין יתרון הבכורה הוא כדבר שלא בא לעולם ולכן הי' דורש ממנו שבועה לקיים המקח, והקשה עוד למה נתן לו לחם הלא הוא לא בקש כי אם הנזיר עדישים, ותי' שיכול להיות שהנזיר עדישים לא הי' בו שוה פרוטה ורצה לעשות קנין בפרוטה, וכדי שלא יהי' כמצוה מחמת מיתה שאמר הנני הולך למות, דדינא הוא שיכול לחזור, לזה אמר השבעה לי כיום, כמתנת בריא מהיום, ע"ש שהאר"ך בזה. אכל אחר כל זה קשה לפי"ד יש מרבתינו שאמרו שמה שאמר הנני הולך למות הוא מפני שהי' לו חולי מחמת עיפות ורעב ואי"כ מה יועיל לו השבועה הא קי"ל האדם בשבועה פרט לאנוס, ויתכן לומר דמשום זה נתן לו לחם, דמקודם יאכל לחם שיצא ממנו החולי רעבון ולא יהי' אונס ויתיישב דעתו ואחי"כ ימכור לו את הבכורה בעד נזיר עדישים, והי' נתון לו הלחם מקודם להחיותו ולהבריאו שישוב לאיתנו כדי שתהי' אחי"כ מכירת הבכורה מבלי אונס וכדעת צלולה כדי שתהי' מכירה קיימת.

סי' כ"ז פסוק ה', עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' (כגמ' יומא כח) אמר רבא אמר רב אשי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפי' ערוב תבשילין, תורותי ר"ל ב' תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ואיתא ברמב"ן שידעו ברוה"ק את התורה והמצוות שעתידי הקב"ה ליתן לישראל וקיימו אותן, ורק בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ. ויש להביא סמוכין לדי' הרמב"ן מקרא דלעיל סי' י"ב פסוק י' ויקח אברהם וגו' ואת כל הנפש אשר עשו בחרן, ופירשו שאברהם הי' מגייר את האנשים ושרה הי' מגיירת את הנשים, ועי"כ צ"ל דגיירו אותם שיקיימו מצות התורה ומאחר דכל תכלית קיום מצות התורה הי' אז רק בארץ לכן לקח אותם אתו ללכת ארצה כנען דהיינו ארץ שיקיימו אתו מצות התורה, ואולי יש לומר דגם אלה הי' נקראים עברים לפי שהיו לומדים את התורה לקיים מצותיה, כפי"הקבלה אשר הי' בידם עפ"י רודה"ק, בבתי המדרשות של שם ועבר ואשר גם יעקב אבינו הי' לומד שם כמבואר בד' רבותינו ז"ל ונקראו עברים על שמו של רבם עבר — ועיין

לקוט אמרים

ועיין בספורנו פ' נח. — ולכן ה' נקרא אז אר"י ארץ העברים (כמד"א סי' ט פסוק מ"ו כי גנב גונבתי מארץ העברים) מפני שרק בארץ ההיא ישבו העברים אשר רצו לקיים מצות התורה, ולא בארץ אחרת — ובד' רש"י חולין דף צ"א בדיה ופרע להם בית השחימה שלא יאמרו וכו' לפי שכני יעקב שומרי מצות היו דאעפ"י שלא נתנה תורה, מקובלין ה' מאבותיהן וזה ה' בחו"ל במצרים ושמו ג"כ את מצות התורה, משמע דלא כד' הרמב"ן, וכמו כן אינו מפרש רש"י עברים על שם רבם עבר אלא ע"ש מקומן שהי' מבני עבר הנחר (בראשית סי' ל"ט פסוק י"ד).

ועכ"פ מביאר לדעת כולם שכאריי ה' מקיימים את התורה על פי קבלה שהי' להם מאבותיהם שידעו את התורה ברוה"ק. — וכפי הנראה מהסכמת הראשונים ה' להם מצות בני נח מצד חובה ומצות התורה לישראל, מצד הקבלה שקבלו עליהם לעשות. לכן יש שואלים איך התנהגו בישיבת דמצד מצות בני נח ה' אסור להם לשכות בשבת ומצד קבלתם ה' מחויבים לשמור את השבת, והא רא"י שאברהם אע"ה קיים ע"ת מפני שלא רצה לעשות מלאכה בשבת ויו"ט וא"כ האיך יצא ידי חובתו הא הו' תרתי דסתרי, ומשיבים בדרך חרוד דבהמלתו המצויצת שהי' לובשים כדו לקיים מצות ציצית ה' עוברים בו דרך רשות הרבים דמצד מצות ישראל יצאו י"ח דהמצוה מחשבת את הציצית למלבוש, וכמובא באו"ח סי"ג, ומצד מצות בני נח דאינם מחויבים בציצית הו' הציצית משא, ונתכסל ישיבת שבת ולא מקרי ששבת. ויש מפרשי התורה שמקשים על אע"ה שהי' מקיים כל המצות מבלי שצוה לו הקב"ה ומצות מילה לא קיים רק לאחר שנצטווה מפי הגבורה, מאי שנא מילה משאר מצות, ומתרצים מפני שהי' יודע בנבואה ישיה' מצווה על המילה והי' רוצה לקיים מצות מילה כמצווה ועושה, כי גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, משא"כ שאר מצות שידע שלא יהי' נצטווה עליהם, והתירוץ הפשוט והנכון הוא עפ"י מה שמובא למעלה דנכרי הבא להתגייר אי אפשר לו למול את עצמו דאינו בכלל המול ימול דדרשינן בגמ' המל ר"ל המהול יכול למול, לכן לא ה' אברהם יכול להיות נמול ולא ה' יכול לקיים מצות מילה כלל דלא ה' לו מוהל מהול שהי' יכול למול אבל אחר אשר נצטווה על המילה ה' יכול למול הוא את עצמו וכ"ש למעלה דישאל ערל יכול למול את עצמו דהו' בכלל המול ימול, רכיון שהוא נצטווה על כך נקרא מהול.

סי' כ' פסוק ו', ויעש להם משתה ויאכלו וישתו, נראה דכא ללמדנו בזה ע"ד שאמרו בגמ' (סנהדרין ק"ד), כל המזמן עע"ז בתוך ביתו ומשמש עליו גורם גלות לבניו, והכא נמי כשיביל שהזמן אותם ועושה להם משתה נתלגלג הדבר שיעקב ה' צריך להיות גולה ולכן כ' אח"כ ויהי כי זקן יצחק וגו' יע"י שבאו הברכות ליעקב בעקבה ה' עשו מתנחם להרגו והי' יעקב מוכרח להיות גולה, (שמעתי מהרה"ג מו' יצחק אר"י רובוויץ בשם רבינו

לקוט אמרים

סימן כ"ז פסוק כ"א. גשה נא ואמושך בני וגו', פסוק כ"ג ולא הכירו כי היו ידיו שעירות וגו' ויברכהו פ' כ"ד ויאמר אתה זה בני עשו. ויש לדקדק מה זו שאלה עוד הפעם הרי כבר שאל וגם נתברר לו (לדעתו) שזה עשו כי ה' ממשמש בו ומצא שהיו ידיו שעירות— ומה יועיל לו השאלה עוד הרי הוא בוודאי לא ישנה ממה שאמר בתחלה — ויחנן לומר שאין זה שאלה, רק נאמר בניחותא, וגם מעמי המקרא מורים כן, דהנה כבר העירו המפרשים על מה שאמר פסוק כ"ג ויברכהו הרי הברכה העיקרית שבירך אותו ה' אחר האכילה ושתי' שאכל מצידו שהכין לפניו וכמיש פסוק כ"ח, ומה ענין ויברכהו שאמר כאן שהי' קודם לכל, ותי' שזאת הברכה של כאן (פסוק כ"ג) לא הי' הברכה העקרת שרצה לברכו קודם מותו אלא ברכה קצרה על מה שחשדו ואין בו, שהוא חשד את יעקב שנא לרמות אותו, וכמיש הקול קול יעקב, ואיתא בנמ' ברכות (ל"א:) החושד את חברו ואין בו צריך לסייסו, ולא עוד אלא שצריך לברכו, והרי כאן חשד את יעקב, ואחר שנתברר לו (לדעתו) שזה עשו שנאמר ולא הכירו כי היו ידיו שעירות ודע שזה עשו ויעקב נקי מזה, בירך את יעקב ברכה קצרה על שחשדו בדבר שאין בו, ויחנן שהזכיר שמו של יעקב בברכה זו *— ולפי דעתו שזה הכן שעומד לפניו הוא עשו הי' מתנצל לפניו על מה שבירך את יעקב לפניו, ואמר לו, אתה זה בני עשו ולא אותך חשדתי הי' אלא את יעקב, לכן הייתי צריך לברך אותו ברכה זו, ויאמר אני עיד שפירש"י גבי אנכי, עשו בכרך, ע"ש.

סימן כ"ח פסוק ט, וילך עשו ויקח את מחלת וגו' אחות נביות לו לאשה. פי' רש"י ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמת ישמעאל והשיאה נביות וכו', ולמדנו שהי' יעקב באותו פרק סיג שנה וכו', עכ"ל, ובזה מתבאר מה שכו' לעיל סי' כ"ה פסוק י"ג, ואלה שמות בני ישמעאל בשמותם לתולדותם בכור ישמעאל נביות ופירש"י לתולדותם סדר לידתן זה אחר זה, וקשה איך בכור ישמעאל נביות מיותר כי זאת מובן ממה שכתוב לתולדותם שכיון שהם כתובים כסדר תולדותם איך מובן ממילא שנביות שהוא כתוב ראשון הוא הבכור, ובכלל קשה גם על העיקר מה שכתוב לתולדותם מה בא ללמדנו בזה.

ולפי' מה שהביא רש"י כאן יתבאר היטב דבלא הכתובים דלעיל לא יכולנו להוכיח שהשיאה נביות אחר מיתת ישמעאל, שהייתי אומר דהא דכתיב אחות נביות ר"ל שנשא אותה כשהייתה רק אחות נביות דהיינו טרם שנולדו לישמעאל שאר הבנים (וכדמצינו בנמ' סוטה י"ב:) אבל כיון שכתוב בכור ישמעאל נביות ולתולדותם, הו' לא אפשר לומר כן, דמצינ' מתי נולדה אם קודם נביות הרי כתוב בכור ישמעאל נביות שנביות הי' הבכור הראשון ללידה ואם אחר נביות הרי כתיב לתולדותם דמשמע לאחר נביות נולד קרר ולא

(* ומה שכתוב ויברכהו המקרא אומר לפי האמת שזה העומד לפניו הי' יעקב ובירך

לקוט אמרים

הי' שום לידה בינתיים. ועי' אחות נביות לדרשה א'תי כדפירשי'. ומה שחסר כאן למדנו ממה שכתוב לעיל. (מפי הרה"ג ר' זרח ברווערמאן בי'שם רבינו זצ"ל).

ס'מ'ן כ"ח פסוק י"ג. הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. עיין פירשי' והוא מדברי הגמ' חולין פ' גי'ה. ואיתא בזה"ק פ' קדושים וז"ל. תנן מלמד שנתקפלה לו ארץ ישראל תחתיו — וכי אר"י דאיהו ת' פרסה על ארבע מאות פרסה הארץ אתעקרת מאתרה ויתבת תחתיו, אלא ארץ אחרא עלאה קדישא אית לקביה וארץ ישראל אקרי והיא תחות דרגא דיעקב דקאים עלה וכי. עכ"ל. מובן מזה שחזון החלום היו נראה לו מבורר כמו שהי' יכול לראות בתקיף, דאי לאו הכי לא היה קשה מדי. וכי' מדברי הגמ' חולין שם. ולכן שפיר הקשו איזה מן המפרישים, איך יתכן דהסולם הי' רחבו תמניא אלפי פרסי הלא כל רוחב העולם כולו אינו אלא שית אלפי פרסה וכתוב והנה סולם מוצב ארצה — ותרצו בזה תי' שונים.

פסוק כ"ב והאבן הזאת אשר שמתו מצבה יהי' בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. וכבר עמדו המפרישים ע"ז, וכי דבר יעקב אבינו חי'ז כבעלי משכנות אם יעשה לו הקב"ה רצונו אז גם הוא ימלא רצון בוראו וחפץ צורו ית'. והנה הרמב"ן משיב ע"ז בקצרה. ע"ש.

ונראה שהוא מכוון לדבריו האמורים לעיל, שהאבות לא קיימו את התורה רק בארץ ישראל, ולכן אמר יעקב כאן בדרך נדר שאם יחזרנו ה' לבית אביו דהיינו לארץ ישראל הרי הוא מקבל עליו בנדר לקיים מצות התורה וזש"ה ושבתו בשלום אל בית אבי והי' ה' לי לאלקים וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. אבל גם על זה יש לדקדק עוד, למה הזכיר רק מצות מעשר ולא שאר מצות, וגם מה שייך ענין מעשר לבית אלקים.

ונראה לבאר זאת לפי מה דכתיב דברים י"ד פסוק כ"ג גבי מעשרות, ואכלת לפני ד' אלקיך וגו' מעשר דגנך וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים, אשר מובן מזה שקיום המעשרות הוא מביא לידי תלמוד המביא לידי מעשה קיום המצוות ויראת ה' כל הימים, ומכאן שם בספרים מעם לזה, כי בהיותו עולה מעירו וממקומו ויושב בירושלים פנוי מעסקיו שבבית, ולא הי' עסוק רק באכילת מעשר שני במהרה, והתראה פנים במקום המקדש מקום הכהנים והלויים והסנהדרין יושבי לשכת הגזית, הי' מתקרב לבנו לתלמוד התורה והמוסר ליראת ה' כל הימים.

וזהו שאמר ושבתו בשלום אל בית אבי והי' ה' לי לאלקים והאבן הזאת אשר שמתו מצבה יהי' בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו, ר"ל, כי כאשר יזכה לשוב לאר"י אז יהי' הבית אלקים* ומצות המעשר אשר קיים סמוך לו יהי' גורמים לו לתלמוד

* אשר שם יוסד אהל של שם ועבר מקום נביאים ותכמים.

לקוט אמרים

עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים
ניט	עינ	עיה	עינ	עיב	עינ	עיט	עינ	עינ	עינ
"	עיט	"	עיט	"	עיט	"	עיט	"	עיט
"	עיב	"	עיב	"	עיב	"	עיב	"	עיב
"	עיה	"	עיה	"	עיה	"	עיה	"	עיה
"	ניט	"	ניט	"	ניט	"	ניט	"	ניט
"	ניב	"	ניב	"	ניב	"	ניב	"	ניב
"	ניה	"	ניה	"	ניה	"	ניה	"	ניה
"	טיב	"	טיב	"	טיב	"	טיב	"	טיב
"	טיח	"	טיח	"	טיח	"	טיח	"	טיח
"	ביח	"	ביח	"	ביח	"	ביח	"	ביח

עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים	עזים	כבשים
ביח	עינ	טיח	עינ	טיב	עינ	ניה	עינ	ניב	עינ
"	עיט	"	עיט	"	עיט	"	עיט	"	עיט
"	עיב	"	עיב	"	עיב	"	עיב	"	עיב
"	עיה	"	עיה	"	עיה	"	עיה	"	עיה
"	ניט	"	ניט	"	ניט	"	ניט	"	ניט
"	ניב	"	ניב	"	ניב	"	ניב	"	ניב
"	ניה	"	ניה	"	ניה	"	ניה	"	ניה
"	טיב	"	טיב	"	טיב	"	טיב	"	טיב
"	טיח	"	טיח	"	טיח	"	טיח	"	טיח
"	ביח	"	ביח	"	ביח	"	ביח	"	ביח

הרי יש כאן מאה תנאים בצירוף מראות שנים כ"א משונה מחבירו

וישלת ס"י ליב פסוק י"ד, וקח מן הבא בידו, פירש רש"י ומרריץ אנדה מן הבא בידו

אבנים טובות ומרגליות, דיא מן הבא בידו מן החולין שנמל מעשר.

צראה דלכך הקדים רש"י לומר מן האבנים טובות ומרגליות, דלפי מה שרוצה לומר

מן הבא בידו מן החולין שנמל מעשר, וקשה למה ישול מעשר הא קיל (פסחים)

לקוט אמרים

כג

ו' דבהמת ארנונא פטור מן הבכורה (והיה לענין מעשר אשר גם בהמת שותפין ישראל פטור ממעשר) וא"כ איך נתחייב במעשר, הא מה ששלח לו את כל אלה ה"י מפני שהי' מתיירא שלא יהרגנו, וכדא' בילקוט שנתן לו מס אחד מעשר והוי כבהמת ארנונא הפטור ממעשר, לכן הקדים את הדרש מן הבא בידו מן האבנים טובות ומרגליות, ר"ל דכיון דהי' בידו אבנים טובות והי' יכול לסלקו בהאבנים הטובות שהי' בידו, לכן נטל מעשר, דהיכא דמצי לסלק למי שיש לי' חלק בבהמה, בזויו, ובאופן שאין לו חלק בגוף הבהמה, חייב במעשר (מהר"ג ר' ארי' רובאוויץ ששמע מפי רבינו זצ"ל).

סי' ל"ב פסוק כיב, ותעבור המנחה על פניו והוא לן כלילה ההוא במחנה, ויש לדקדק מה נתחדש בלינת לילה זה יותר מלינת שאר לילות, ומה בא ללמדנו כמה שכתוב והוא לן וגו' במחנה, ויש לומר דהנה יש לדקדק על מה דאמרו רז"ל וירא יעקב מאד ויצר לו וירא שמא יהרג ויצר לו אם יהרוג את אחרים מה צר לו אם יהרוג, את אחרים את עשו, הלא גבי רוצח מותר להציל עצמו בנפשו של רוצח והבא להורגך השכם והרגו, ויתכן ליישב שמפני שאמרה רבקה למה אשכל שניכם יום אחד ואמרו רז"ל ישנתנבאה שלא מדעתה, והי' ירא יעקב אבינו מפני נבואה זו וחשב שאם יהרוג הוא את עשו אז ימות גם הוא ביום זה, לכן ויצר לו על עצמו, ולשון רש"י נמי הכי דייקא שכ' ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים דמשמע אם יהרוג את אחרים הי' דואג על עצמו מפני נבואתה של רבקה.

ויתכן שלכן הי' יעקב מחלק את כל אשר לו לישי מחנות שהי' מרחיק מחנה אחת מן האחרת ערך מהלך יום והי' מכין עצמו למלחמה לעמוד להגן על המחנה אשר עשו יהי מתנפל עליה שילחם עמו שם וכשיהרוג הוא את עשו יהי הצלה לישי מחנות ורק הוא יעקב בעצמו ימות ביום ההוא לפי נבואת רבקה — ואם עשו יהרוג את יעקב ואשר לפי נבואת רבקה ימות גם עשו אח"כ ביום ההוא לא יזכה עשו להגיע אל המחנה האחרת הרחוקה מהלך יום מזו, והי' על כרחו המחנה הנשאר לסליטה, ובזה מדוקדק לישון המקרא אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפלטה, שיתכן לפרש והכהו ליעקב כדרך שתולה אדם קללתו באחרים (וכמו ועלה מן הארץ שפירושו ועלינו מן הארץ) אז והי' המחנה הנשאר לפלטה בוודאי ועל כרחו (וכמו שפירשו המפרשים ז"ל).

ומעתה יתיישב מה שדקדקנו בפירוש הפסוק והוא לן כלילה ההוא במחנה, דלפי הנראה כשחלק את המחנות, ד"מ, אחת בצפון ואחת בדרום הי' הוא עומד בתוך (באמצע) כצופה בין שני המחנות להיות שומר עליהם דלאיזה מחנה שיסנה עשו תחלה שמה ילך להגן עליהם, אבל אחרי שישלח המנחה הוחלט אצלו שעשו ימחול לו ולא ילחם עוד עמו, והי' מקרב שני המחנות זה לזה והוא לן בתוך המחנה כי שני המחנות היו למחנה אחת, וזהו שרמז כאן הכתוב שבמקום הזה היו שני המחנות למחנה אחת והוא לן ביניהם.

לקוט אמרים

ובזה יתיישב מה שנראה כסותרים דהא מקרא דלקמן משמע שהי' כולם במקום אחד ולא הי' חלוק מחנות כלל ומתי נעשה כן, הא כתיב לעיל ויחץ את העם לשני מחנות וגו', אלא דבכאן רמז המקרא, שבכאן הי' הדבר הזה שמשני המחנות נעשה מחנה אחת, כי אמר אכפרה פניו במנחה.

סימן ל"ב פי' ליג, על־כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך וגו' כי נגע בכף ירך יעקב, איתא בגמ' חולין ק"א, תניא אמרו לו לר' יודא, וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב הלא לא נאמר אלא בני ישראל ולא נקראו בני ישראל עד סיני, מתיב רבא והכתיב וישאו בני ישראל את יעקב אביהם, וקשה הלא יש הרבה פסוקים שנקראו בני ישראל קודם סיני, ונס קודם נשיאת יעקב למצרים יש מקרא מלא שהי' נקראים בני ישראל, כמו ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים, ועיין בנימוקי הגרי"ב שנתקשה בזה והניח בצעיג.

והמעין במקרא יראה שאין כן קושיא כלל, דרבנן דאמרי דלא נקראו בני ישראל קודם סיני, אין הכוונה לומר שלא נמצא במקרא שיהי' קרויים בני ישראל קודם מתן תורה בסיני, דזה ידוע שיש במקרא פעמים הרבה בני ישראל, ר"ל בנים לאביהם שנקרא ישראל — אבל לא בני ישראל מצד עצמותם, כמו בן חכם ישמח וגו' דהוי' המשמעות בן שהוא חכם, וכמו בן זקונים גבי יוסף, שתרגמו בן חכים הוא לי, דר"ל בר שהוא בעצמו חכים — והאזהרה שנאמר על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה רצה לומר כשיהי' נקראים בני ישראל מצד עצמותם, בנים שהם ישראלים דהכי הוא משמעות הקרא על כן לא יאכלו בני ישראל וגו' כי נגע בכף ירך יעקב, דמסיים קרא כי נגע בכף ירך יעקב לרמז בזה כשיהי' נקראים בני ישראל מצד עצמותם ולא מצד אביהם, דאביהם יעקב הוא דנקרא, וזה לא הי' קודם סיני, ובכך מתיב רבא מהך קרא דכתיב וישאו בני ישראל את יעקב אביהם דשם מבואר להדיא שהי' נקראים בני ישראל מצד עצמם ולא מצד אביהם שנקרא כאן יעקב, דכתיב את יעקב אביהם, ולא הי' יכול להקשות מהך קרא דויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים הקודם לזה, דשם נוכל לפרש בני ישראל בנים של אב הנקרא ישראל.

שם על כן לא יאכלו בני ישראל, תרגום אונקלוס על כן לא יאכלו בני ישראל ית גידא דנשיא, וכן תרגום יונתן — כן נמצא ברוב החומשיין, ולפי זה הי' הלשון לא יאכלו כמו הוה מתמיד, כמו ככה יעשה אויב, דהכוונה שעושה כן תמיד, וכמו כן כאן ר"ל שכן עושין תמיד שלא אוכלין והרי זה בדרך הזה מתמיד, ובאיזה חומשיין כתוב בהתרגום על כן לא יוכלו בני ישראל והרי זה כמו צווי, שר"ל שנצטוו בזה שלא יאכלו יאת גיד הנשה, וכמו נבלה וטרפה לא יאכל וגו' דמתרגם לא יוכל דהוא אזהרה שלא לאכול.

לקוט אמרים

כה

ונראה שאלו הנסאות תלוין בפלוגתא דרב יודא ורבנן (הולין ג"ה) דלדעת ר' יודא דס"ל הנאמרה לבני נח ולא נשנית לישראל בסיני. יתורגם הכי על כן לא אכלין בני ישראל ר"ל הבנים של ישראל (שלע"ע נקראים בני נח) לא אכלין. והרי זה כדרך-הוה מתמיד, ומטעם כי נגע בכף ירך יעקב ונאסר להם בזמן הנגיעה בכף ולא נשנית בסיני לישראל כדאיתא בגמ' סנהדרין דף נ"ט. ולדעת רבנן תרגמו לא יכלון בני צווי ואזהרה לבנים הנקראים ישראל, כי נגע בכף וגו'. וצווי זה לא נצטוו רק כשהיו בסיני שהיו נקראים ישראל, וכמבואר בגמ' הולין פ' ג"ה ע"ש. ופישטות לישנא דקרא על כן לא יאכלו בני ישראל וגו' עד היום הזה, לישנא דעד היום הזה משמע לכאורה כדברי ר' יודא וצ"ע.

ס' ל"ג פסוק י"ח. ובטרם יקרב אליהם ויתנבלו אותו להמיתו. ופירש"י אותו כמו עמו ^אאתו כלומר אליו. וכיארזו הפשטנים את דברי רש"י הללו דהו' קשה ל"י לרש"י למה נכפל לשון "אותו" ויתנבלו "אותו" להמיתו. הו"ל ויתנבלו להמיתו או ויתנבלו אותו להמית או ויתנבלו להמית אותו. וע"כ הכוונה כמיש לעיל גבי אברהם (ס' י"ג פסוק כ"ב) ויכל לדבר אתו אשר גם שם הכוונה ויכל לדבר אליו. וכמו כן בכמדבר ס' ל"ד פסוק ל"ד ל"ה ובבא משה וגו' לדבר אתה עד בואו לדבר אתה. וכמו עמו הכתוב במגלת אסתר ס' ו' פסוק ג'. ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר. אשר בכל אלה הכוונה, אליו הכי נמי ויתנבלו אותו הוי כמו שהו' כתוב ויתנבלו אליו להמיתו.

אבל על ביאור זה יש להעיר, דלעיל ס' כ"א פסוק ב' על הא דכתיב למועד אשר דבר אותו אלקים דקדק רש"י לומר אותו ר"ל קביעת המועד, דלשון אותו לא יתכן לפרש על הדבור שדבר אל אברהם ע"ש בשפ"ח הרי מבואר בפירוש לד' רש"י דאותו לא יתכן לפרש כמו אליו. (ואולי יש לומר דהתם לא ל' אותו דקדק לפרש כן אלא משום דפישטי' דקרא משמע ל"י הכי.

ובדרך רמז יש לומר דל' אותו בא לרמז ד' המדרש שאמרו ז"ל ששיסו בו את הכלבים. ויתכן שזהו ע"ד המדרש שאמר על וישם ה' לקין אות מלמד שכלב מסר לו. ה"ל שמסר לו כלב להיות לו לטנין לבלתי הכות אותו כל מוצאו ווע"ש במפרשים למה נקרא כלב אותו. וזהו שאמר כאן בד' רמז ויתנבלו אותו להמיתו ה"ל ויתנבלו בהאות שלו—להמית את יוסף. והרי זה בא לו כתוב ויתנבלו ב—אותו להמיתו. וכמוהו הרבה במקרא.

ס' ל"ג פסוק כ"ו. ויאמר יהודא מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמנו לשון וכסינו את דמו יש לומר הנאמר בלשון תימא דלכסות את דמו באופן שלא ידע יעקב שאהיו הרגוהו זה לא יתכן. משום דיעקב ידע הדבר ברוח"ק. לכו ונמכרנו לישמעאלים, דאם ימכר יתכן להיות שלא יתודע לו הדבר. מפני שהו' אינו

לקוט אמרים

אינו נשכה מן הלב ויתעצב ולא ישרה עליו רוח"ק מפני שאין הישכנה שורה מתוך עצבות. אבל אם יתגדוהו או יהי ע"כ נשכה מן הלב מלבו של יעקב אחר י"ב חדשי ויכול להיות שישרה עליו רוח"ק וידע ברוח"ק מי שעשה את הדבר הזה. וזאת העצה של המכירה היתה להם עצה נכונה שלא ישרה שכניה על יעקב ולא ידע מה שנעשה ליוסף. וכדאיתא בתרגום אונקלוס סי' מ"ה פסוק מ"ז על ותחי רוח יעקב אביהם. שהורה ושרתה עליו רוח נבואה דמשמע מדבריו דכל אותם הימים שפירש יוסף מאביו לא היה שורה עליו רוח נבואה מפני שהי' מתאבל עליו. וקרא הכי משמע כי נהרג את אחינו וכסונו את דמו בתמיה. וכי אם נהרגנו נוכל לכסות את דמו.

סי' ל"ז פסוק כ"ה. וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף. נראה החשבון עשרים כסף דהיינו עשרים שקלים הוא עפ"י הגמ' (מגילה, ט"ז). אמר רבא בר מחסיה וכו' בשביל משקל שני סלעים מלת ישוסף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. והוא משום שהצו אחי יעקב בשעת מכירת יוסף לקבל כ"א הל"ק שני סלעים, דהיינו שני שקלים. הותרון שנתן יעקב ליוסף, ולעשרה אחים יעלה החשבון עשרים כסף.

נראה דהכוונה בגמ' משקל שני סלעים מלת ד"ל מילת במתור משקל שני סלעים, ונקט משקל שני סלעים משום שבזמן ההוא הי' שוויה של ערך המטבע נחשב לפי המשקל בכסף ולא יותר כדמוכח קרא וישקל אברהם לעפרן וגו'. (שמעתי מהרה"ג מו"ה יוסף צבי סאלאנט הי"ד בשם הותנו הרה"ג מו"ה נטע צבי וויס וצ"ל אי"ר שמע מפי אדמו"ר וצ"ל).

סי' ל"ח פסוק כ"ה. ותאמר הכר נא למי התחמת והפתילים והמטה האלה. ויש לדקדק על מלת ותאמר מה בא ללמדנו. הלא הדברים הללו אינם אלא המיטך ממה שאמרה מקדם לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ולמה חזר לומר כאן ותאמר. וגם איך למדנו מזה שלא אמרה בפירושי' מיהודה אני הרה הנה לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן אש ואל ילבין פני חברו ברבים. הא כיון שישלחה הותמו ואמרה לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. כבר הכינו שממנו הוא. ומאי נפקא מינה אם היתה אומרת בפירושי' או שאמרה בסגנון זה. וע"כ צריך לומר שהיא היתה נתונה בבית האסורים ויהודה לא הי' הוצה לראותה עוד עד ששקף וכשהי' מוציאים אותה לשרפה שלחה אמרה לו עיי שני שלוחים באופן שלא ידע אחד מה שנאמר להכירו (כדי שלא לבייש את יהודה). לטעם הראשון אמרה שיאמר ליהודה ביהוד לאיש אי"ר יש לי בנדי הותמו והפתילים ש"ל וגו' אנכי הרה. והשלחה ההוא לא ראה את החותם הפתילים והמטה. ועיי שלחה שני שלחה לו את הותמו והמטה והפתילים. לומר הכר וקח לך את שלך. והה השלחה לא ידע מה שאמרה לשלוח הראשון ושלחה לה זאת ביהוד לידו ממש שלא נראום לולדתו באופן שלא היה יכול לדעת שום אדם שמיהודה היא הרה.

לקוט אמרים

הרה, וממילא היתה הברירה ביד יהודה להודות או שלא להודות. וזאת היתה המסירות נפש ממנה שהיתה שולח לו החותם והמטה וגו' באין אומר ודברים, ולא רצתה לעכבן בידה בכדי להוכיח לפל את צדקתה שיהודה הוא הבעל שנתן לה הותמו והפתילים שלו וגו' וממנו היא הרה, ואשר אז בעל כרתו יהי צריך להודות—ממעם שלא רצתה לביישו ולהלבין פניו, ונה היה לה להביא עצמה לידי סכנה, ואתי שפיר הוכחת הנמי, ולכן כי בקרא עוד הפעם ותאמר, הכר נא, להורות שזו הי' אמירה ע"י שליח שני, (מהרה"ג מ"ה אברהם דוד מלוצין נ"י ששמע מאדמו"ר זצ"ל).

בראשית מ' פסוק ה', ויתלמו הלום שניהם, פי' רש"י כמו שהי' כתוב ויתלמו שניהם הלום זהו פשוטו ומדרשו כל אחד הלם הלום שניהם, דהיינו הלמו ופתרון הבריו, והיו שנאמר וירא שר האופים כי טוב פתר (כי הוא ראה את פתרון הלום הבריו בהלום וידע שפתרונו נכון).

נראה לומר לא שראה פתרון הבריו שהוא על הבריו בפירוש דא"כ הי' לו לשר האופים לספר תיכף לשר המשקים את הפתרון הטוב שראה עליו בהלום לבשר לו את הבשרה הטובה, אלא שראה פתרון כזה סתם, כי בעוד שלשת ימים ויצאוהו מן המאסר ויושיבו אותו על בנו הראשון, והי' נדמה לו החזיון הזה על עצמו (וכמו כן השר המשקים ראה על עצמו שבעוד שלשת ימים ויצאוהו מן המאסר ויתלו אותו), וכשראה שר האופים שהפתרון שאמר יוסף לשר המשקים מכון בהפתרון שראה הוא בהלום על עצמו, הבין מזה שיוסף יודע לפתור הלום כי חשב שמקרה אחד יקרה את שניהם וכמו שהי' עונשם שזה כן יהי' פרקנס שזה, וכי כמו הוא כמו כן לשר המשקים ויצא פרעה מן המאסר בעוד שלשת ימים ויושיבו על בנם הראשון, וספר גם הוא את הלומי ליוסף בכל פרטיו למען דעת את פתרון פרטי הלומי באר היטב.

ועל דרך זה יתיישב מה שיש להעיר על הדישת הח"ל הנז', למה נראה פתרונו של שר האופים לשר המשקים—מה שראה שר האופים פתרונו של שר המשקים זה הי' בהכרח, דאם לא כן לא הי' מספר השר האופים את הלומי ליוסף, ולא הי' נתגלה גדולתו של יוסף ע"י פתרון הלומי אבל לשר המשקים למה הראו פתרונו של שר האופים הלא הוא בלא זה הי' מספר הלומי ליוסף טרם שידע שיוסף טוב פתר וגם הוא יראה בעיניו שיתקיים פתרונו של יוסף לשר האופים, ולפי מ"ש יתבאר הענין הזה אל נכון ולק"מ ויבואר להלן בפ' מקץ בס"ד.

בראשית מ"א פסוק י"ג, ויהי כאשר פתר לנו כן הי' אותי הושיב על בני ואותו תלה (ברבות נ"ה) אמר הי' אלעזר מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר ויהי כאשר פתר לנו כן הי' אותי הושיב על בני ואותו תלה, וע"י שם בתוס' ב"ה, כי פתרי הלומות דמשמע דאין הפתרון תלוי בהכמה ובידיעה אלא במול הלידה,

לקוט אמרים

ויש אנשים שנולדו במזל כזה שיכולין להפך המקרים שיקרו לאדם על ידי פתרונום את חלומם וכאשר יפתרו בן יהו' אם לטובה, אם לרעה היו. וכמו בר הדיא שהי' פותר חלום בסגנון אחד לאביו ורכא אחד לטובה ואחד לרעה ונתקיימו שניהם ורק מפני שהוא פתרו בן, לכן היו בן. וכמבואר שם בגמ' להלן, וע"כ צריך לפרש גם ד' ה' אלעזר בן, מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה. ר"ל שיש אנשים שנולדו במזל שכפי שהם פותרים את החלום בן יקום ויכולים גם להפך את המקרים שיקרו לאדם, על ידי פתרוניהם, שנאמר והי כאשר פתר לנו בן יהו'. וכן היו כתוב ג"כ בספרא דבר הדיא כל החלומות הולכין אחר הפה שהוא נולד באותו מזל ולכן נתקלל מרבא מפני שהוא הווקו בפתרונו. ולפי זה קשה אדברי ר"א מנין הוכיח בן מהאי קרא דיוסף, דשאני גבי יוסף שראה פתרוניהם בחכמה וברוה"ק וכמיש הלא לאלקים פתרוניהם שהי' מראים לו בן מן השמים שכן יהי' המעשה והמעשה גורם את החלום ומנלן מזה שכל החלומות הולכין אחר הפה שפתרון החלום יגרום את המעשה, לכן נראה לומר דגם אצל יוסף היו הפתרון גורם המעשה דכלא פתרונו היו ההיפך שהי' נתקיים בשר המשקים מה שקרה לשר האופים ובשר האופים מה שעלה לשר המשקים וכפי הפתרון שהי' לו לכל אחד. וכמו שכתבנו לעיל דכל אחד ראה פתרון חלום הכירו על עצמו. ואיתא שם בגמ' ג' חלומות מתקיימין ואחד מהם חלום שנפתר בתוך חלום. ויוסף ע"י פתרונו היו מהפך הדברים וזה שכן בתורה ויהי כאשר פתר לנו בן היה אותי חשיב על בני וגו', זו מלת יהי לכאורה מיותרת, דהי' לו לומר וכאשר פתר לנו בן היו, ועל כרחק צריך לומר דכאן הכוונה "ויהי" כמו ויאמר אלקים יהי אור, ויהי אור. ויהי אור—רצה לומר אחר כך, וגם כאן הוא אומר ויהי כאשר פתר לנו בן היו י"ל ויהי אחר כך שנתחלפו אחר כך המאורעות לפי פתרונו על ידיו וכן יש לבחון בד' הגמ' אמר ר"א מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר ויהי כאשר פתר לנו וגו' דמלת ויהי מורה שנתחלפו לחם עתידותיהם ע"י פתרונו וזה ראי' שמציאות כזה ימצאון אצל פותרי חלומות.—ובזה אתי שפיר מה שגם השר המשקים ראה את פתרונו של שר האופים כדי שידעו שזה הפתרון הרע היו עליו ורק נתחלף ע"י פתרונו של יוסף וזה עשה עליו הרועם הגדול שעלה זאת בזכרונו לספר הדבר לפני פרעה, וגם חשב שאף אם חלומי של פרעה מורה על אינו רעה והפכה הוא בפתרונו לטובה. בראשית מ"א פסוק ל"ג. ועתה ירא פרעה איש נבון והכם וישיתתו על ארץ מצרים. ידוע הקושיא שמקשיין, מי בקש ממנו להיות ויעין למלך, ועוד, שלא אמר הדבר בדרך עצה אלא בדרך פקודה וצוואה. ועתה ירא פרעה' לשון צוואה בהכרח (אשר אינו מן הנימוס לומר בן למלך).

ויש לומר דהנה באמת קשה עוד על מה שמוכא בד' ה"ל שחתרטימים אמרו לפרעה פתרוניהם החוקים מאד, שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות יקבור, וכמו בן עוד

לקוט אמרים

כ"ב

פתרונים אשר אין להם דמיון כלל אל החלום. וקשה איך יעלה על דעת חכמי מצרים שהיו בנייהם מכשפים ואיצטגננים גדולים לומר פתרונים בדויים כאלה. ועל כרחק צריך לומר שכל הפתרונים האלה היו אמרים עפ"י איצטגננותיהם. כשופיהם. ולהטיהם. שהם ראו כל אלו הדברים שאמרו לו שיהיו כן וגם היו באמת. והם רצו להעמיד הדברים לפתרון החלום הזה. והוא מטעם לפי שהפתרון האמתי שפטר יוסף לא ראו באיצטגננותם מפני שמכשפים ואיצטגננים אינם רואים בעתיד רק דבר שיהיו בהחלט כן. וכאן לא היו לפי האמת שבע שני רעבי אבן לפי ד' הו"ל שאמרו שכשיעקב בא למצרים פסקו שנות הרעב במצרים לגמרי. ב] מפני שבמצרים הא סבלו רעב כי היו להם די שבר אשר יוסף הכין לפניהם. רק לולי יוסף. היו באמת במצרים שבע שני רעבי. ודבר שלולי סיבת היתה מאורע כזה. וע"י סיבה נשתנה לפי האמת אינם רואים מה שהיו יכול להיות. אלא את השנוי העתיד האמתי. ולכן לא ראו האיצטגננים והמכשפים שבמצרים בהזוונם שבע שני רעבי ולא היו יכולים לפתור כן. ובכן כשהיו יוסף פותר הדברים לפני פרעה היו הושיט פן יטפחו ההרטומים על פניו ויאמרו בדאי הוא כי הם ראו באיצטגננותם ההיפך שבמצרים היו יותר שבע מבכל הארצות. על כן השיב ועתה ראה פרעה וגו'. כלומר. שמפני שרא פרעה איש נבון וגו' לא היו רעבי במצרים. והיו הסבה שלא ראו זאת ההרטומים בהזוונם ובאיצטגננותם.

בראשית מ"ב פסוק י"ט. אם בנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו וגו' ויעשו כן. וצריך לבאר מה שאמר ויעשו כן. מהו העשייה שעשו אם נימא שעשו מה שצוה עליהם יוסף שאחיהם הוטארו. יש והם עלו אל אביהם. הלא זה נאמר אחר כן בפסוק כ"ו. וישאו את שבתם על המזרחים וילכו משם. גם תמיה מה שאמרו עתה אבל אישמים אנחנו על אחונו אשר ראינו בצרת נפשו. הלא זה היו צריכים לומר תיכף בשעה שנתן את כל האחים האשמים במשמר.

ויש לבאר זה עפ"י החקירה המובאת בה"י אם נעשה גורל על עשרים אנשים שיוכה אחד מהם בגורל איזה חפין. וכל אחד מהם קנה ישטר גורל בכסף קצוב שזה יכלום באופן שכל שמות העשרים ושללו בקלפי להוציא גם אחד מהם שיוכה בגורל. ואח"כ מצאו שהיו בקלפי אחד ועשרים פתקאות באופן שיטם הווכה היו לו שני פתקאות על שמו בתוך הקלפי והוציאו אחד מאותן שתי השמות ואשר באופן זה בוודאי הגורל בטל מפני שהווכה היו לו שני פתקאות על שמו והאחרים לא היו להם אלא אחד. וכסף נתנו כולם בשוה. אבל אם באופן זה וכה איש אחר מה דינו? אם נאמר שהגורל בטל מפני שלא היו בדיוק או נאמר מאחר שזה השנוי שלא היו לו רק שם אחד בהקלפי וכה. מה ירע. הלא מן השמים וכו' לו ולא להאיש שחוו לו שני פתקאות בהקלפי.

ויש לומר שזה שהיו לו שתי פתקאות בהגורל זה יכול לבטל את הגורל מטעם

לקוט אמרים

אומרו כי גם אנכי לא נתתי הכסף רק באופן שאם יש לי זכות מן השמים יעלה שמי מהגורל ואזכה בגורל לקבל החפץ, אבל אחרי שהגורל נעשה באופן כזה שאפילו אם יעלה שמי לא אוזכה מפני ששמי כפול בתוכו הרי זה כמו שלא הי' שמי בתוך הגורל ככלל או יותר אפשר לומר שבאמת מן השמים היו מזכים לי אבל מאחר שגלוני וידוע ששמי כלא הי' בתוכו לכן לא עלה—והרי זה הדין לזכות, וכמו כן לחובה שאם רוצים ליוסר איש אחד מעשרים עפ"י גורל והי' אחד ועשרים פתקאות בתוך הקלפי באופן שהי' בתוכו שני פתקאות לאחד מהם, יעלה הגורל על שמו לעונשו בוודאי הגורל בטל מפני טענתו שמפני ששמי הי' כפול לכן עלה, וגם אם עלה הגורל על אחר, ניב הגורל בטל מפני שזה יכול לומר הרי גם בעל השנים הי' צריך להיות מוטל בגורל ומאחר שאם הי' עולה עליו הגורל לא הי' מענישים אותו מפני טענתו כמו שכתבנו, לכן גם עתה הגורל בטל.

ועל הדין זה יש לפרש המקראות כשאמר יוסף אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לבו הביאו שבר רעבון בתיכם, והי' נתן הברירה בידם שהם יבחרו אחד מהם למסור אותו כמשמר ויעשו כן הי' עושים כפי הדין שלא למסור אחד מהם בעל כרחו אלא לעשות גורל ביניהם ועל מי שיעלה הגורל ימסרו אותו למאסר (וכן מבואר הדין בשו"ע י"ד סי' קנ"ז בפתחי תשובה שמביא בשם האחרונים שאם היטר מבקש איזה נערים לעבודתו מותר למסור לו עפ"י גורל) ואז התחיל הויכוח ביניהם, לפי"ד ראובן אפי' אם יעלה שמו בגורל לא יכנס למשמר מפני שהגורל לא שייך רק לאלה האשמים במזירת יוסף ומאחר שידעתי אינו אשם בדבר, לכן לא יכנס למשמר, והאחים אמרו אבל אשמים אנחנו, רצה לומר כולם אשמים גם ראובן ככלל, ועל כל מי מהאחים שיעלה עליו הגורל ימסר למאסר, מפני שכולם אשמים בדבר, ויען ראובן על זה, לא כן הדבר, הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילה ומטילא אינו נוגע הגורל אלי, ולפי"ז הגורל הזה אפילו אם כבר יצא איננו נכון דמאחר שיש לראובן פתחון פה לומר שאפי' אם יעלה עליו הגורל לא יכנס למאסר, לכן אפילו אם עלה הגורל על אחד מן האחים אחר, יכול למאן שלא לקבל עליו מאסר, ומאזי טעמא שיאמר אני הכנסתי עצמי בגורל רק באופן אם גם ראובן הי' בגורל (כי כן צריך להיות), אזי ילכוד אותו הגורל, ומאחר שלפי דבריו של ראובן אפילו אם הי' יצא בגורל לא הי' מקיים, והרי זה כלא הי' בגורל, לכן גם כאשר עולה הגורל עליו אינו מקיים, כי הגורל הוא גורל בטל (וכמיש לעיל) ואם היו האחים מודים ע"ד ראובן הי' נחא להם שלא להטיל את ראובן בהקלפי או להיפך אם ראובן הי' מודה לדבריהם לקבל עליו את העונש אם יצא עליו הגורל הי' יכולים לעשות גורל צדק, אבל מאחר שלא נשאר ביניהם החלט בדבר, לא הי' יכולים לסמך על הגורל ולא הי' יכולים עפ"י הדין למסור שום אחד מהם (כמיש לעיל).

לקוט אמרים

לא

לכן עשה יוסף בעצמו מה שעשה ולקח את שמעון ויאמר אותו לעיניהם זה עשה לאמת דבריהם שאמרו אבל אישמים אנתנו על אחינו ולקח להו' שהו' אישם בזהר ובמיש' הו' על ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות וגו' יטה האיש הו' שמעון ויבא אל נכון מ'ש ויאמר ראובן הלא אמרתי לכם וגו' הקשה מה לטון ויען הו' על ויאמר ראובן, אע"כ במ'ש שהו' להם טענה ומענה בדבר הגורל.

בראשית ל"ה פסוק ל"ו, ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמות וגו'. לפרש תמות כפשוטו מיתה ממש, אי אפשר דהותכן שיהרגו את בניו.

ויש לפרש לפי ד' הגמ' (כ"ב ק"ח) ויהושע בן נון וכלב בן יפונה היו מן האנשים ה"ל היו מחלק ירושת המרגלים בארץ, הבא נמי את שני בני תמות רצה לומר ימות שני בני ראובן מן הירושה, והוא מטעם שחשב שיעקב וכל לחשוד אותו שלא יטעה על בנימין מפני שהוא ירוח במיתתו והו' ביאורה אם בנימין הו' הו' תחלק ירושת יעקב ל"ב חלקים, כי יוסף איננו ונטארו אחד עשר בנים שאחד מהם בכור הלוקח פי שנים, הרי י"ב חלקים, וירוש בנימין את חלק הבכורה מוסף אהו' (תחלק הפשוט של יוסף הור לכלל ירושה, ויעלה על בנימין, שיש לו עתה דין בכור, שני חלקים שהוא אחד משישה מכל הירושה, ועל כל שאר האחים (בכללם גם ראובן) לכ"א חלק פשוט שהוא אחד מ"ב, אבל אם בנימין ימות יסוב ירושת חלק הבכורה של יוסף לראובן שאם אין בנים ליהו' יסוב הבכורה לבני לאה, ותחלק הפשוט של בנימין הו' נטאר לבני בנימין, ולכן ירוח ראובן במיתת בנימין חלק הבכורה שהוא אחד מ"ב נוסף על חלק הפשוט של ירושתו (דהיינו כס"ה אחד משישה).

ולחוציא עצמו מן החשד אמר ראובן (שהו' לו ד' בנים) ליעקב אביו את שני בני תמות אם לא אביאנו אליך, שאם ימות בנימין יסוב הבכורה אליו והו' ירושת שני בניו (דהיינו המחצה מירושתו שהו' צריך לעלות אחד משישה) לכלל הירושה ולא ישאר בידו רק אחד מ"ב פמו שהיה לוקח אם בנימין הו' תו'.

אבל עדין יש להעיר הלא בין הד' בנים של ראובן הו' אחד מהם בכור (דהיינו הנדך) וממילא תחלק חלק ירושת ראובן לחמישה חלקים שני חומשין בעד הכבור ונ' חומשין חומש אחד לכל אחד מהפשוטים, ואם נאמר, למשל שחלק אחד משני בנות יסאור, יהו' של—הנדך—, שיש לו ב' חומשין, וחלק של פלוג שהוא חומש אחד, יחסר לו לראובן, נ' חמשות ירושה ויפסיד הצו חומש ותר מחלק הבכורה שנוסף לו (ע"י מיתת בנימין) שעלה רק מחצה דהיינו שני חומשין הצו חומש, ואם יתן משל הפשוטים, הלא יעדר לו הצו.

וצריך לבאר הדבר בהחב ביאור — חלק ירושת יעקב בעד אחד עשר בנים שאחד מהן בכור הלוקח פי שנים, ל"ב חלקים וכל חלק אחד מ"ב חלק ענה לחמישה חלקים, ויהו' כס"ה ששים חלקים ואם ימות בנימין (ויקחו בני בנימין חלק הפשוט) יעלה

לקוט אמרים

יעלה לעשרה בני יעקב בכללם בני בנימין לכ"א המשה חלקים $\frac{5}{60}$ ס"ה המשים $\frac{50}{60}$
 וראובן הבכור יקה פי שנים דהיינו עשרה חלקים $\frac{10}{60}$ (דהיינו אחד משישה מכלל הירושה
 ובשינוכה שני חומשין חלק יהושע הנודך בכורו של ראובן דהיינו $\frac{4}{60}$ וחומש אחד מפלוא
 דהיינו $\frac{2}{60}$ י"א ביד ראובן בעד שני כנוי הפשוטים שני חומשין דהיינו $\frac{4}{60}$ והשישה
 עשרות דהיינו $\frac{6}{60}$ שגלקה משני בני ראובן יהודו ליהושע כל האחים בכלל $\frac{60}{60}$ לחלק
 בנייהם להבכור בכבודו וכו' וקבל ראובן אחד משישה גם מהושה זו שיעלה לו אחד
 משישים $\frac{1}{60}$ מכלל הירושה ויעלה גם הפעם לראובן הבכור יהושע של $\frac{5}{60}$ מכלל
 הירושה היינו המחצה ממה שהיו מגיע לו בתור בכור העולה בחלק הפשוט בדיוק.
 בראשית מ"ז פסוק י"א ויאמר אליהם ישראל אביהם. אם כן אפוא זאת עשו
 קחו מזמרת הארץ וגו' מעט צרו ומעט דבש וגו'. יש לדקדק, מה
 נתחדש לו ליעקב עתה מדבריו יהודא שאמר להם. אם כן אפוא זאת עשו ואיזה
 המצאה מצא בעצה זו.

ונראה כי יהודה בדבריו שאמר לו ליעקב כי לולי התמהמנו כי עתה שבנו זה
 פעמים ה' מרמו לו שיכול להיות שאדוני הארץ (של מצרים) יהשוד אותם
 במה שמתמהמן ומתעכבין לבא למצרים שהוא מפני שמתעסקין למצא נער אחד מן
 השוק בדומה להם בתואר ובמראה וללמדו וללמדו בלשונם לשון הקדש להביאו לפניו כדי
 שיהי' יכולים לאמן בדבירהם שאמרו לו שיש להם אה קטן ויהי' לו סימן לרבה ממה
 שמתעכבים יותר מדאי — וכל מה שיתעכבו יותר יתחזק יותר החשד של אדוני הארץ
 בענין הזה. ועל זה השיב להם יעקב. אם כן שיכול להיות שיהשוד אתכם בכך, זאת
 עשו קחו מזמרת הארץ. ה"ל ממה שנקצר עתה מחדש. להביא לפנינו מנחה למען
 הוכלו להתנצל ולהגיד לו שמה שנתעכבתם כל כך הוא מפני שרציתם להביא לו
 מנחה מתבואת הארץ, החדשה, שלא היו לכם עד כה.

בראשית מ"ד פסוק י"ב. ויחפיש בגדול החל ובקטן כלה. בתרגום יונתן איתו בראובן
 שרו ובבנימין פסק. נראה שפי' כן להוציא מד' האומר בגדול החל
 (פי') שמעון שהוא היו הגדול מן האחים במכירת יוסף. ויש לפרש כוונת הכותבו ד"ל
 שאומרים שהגדול היו שמעון, שרצה לומר. בגדול החל ובקטן כלה' שלא היו מהפשים
 אצל כל האחים רק אצל אלו השנים. שמעון ובנימין. וזאת היתה התשובה על הקל
 והומר שאמרו האחים הן כסף אשר מצאנו בפי אמתהותינו השיבונו אליך, ואיך
 נגנב מבית אדוניך כסף או זהב והודה להם על הק"ו ולא הפיש רק באלו שני האחים
 שלא היו יכולים לומר עליהם הקל והומר הזה והם שמעון, שנישאר במצרים ולא ניתן
 כסף בפי אמתהתו בשעת עלייה הראשונה, ובנימין, שלא היה כלל באותו מעשה אשר
 היו אז בארץ כנען.

לקוט אמרים

לג

מ"ד פסוק מ"ו. ויאמר יהודא מה נאמר לאדוני מה דברי ומה נצטרך וגו'. הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו. ויש להעיר, מה ראה יהודה למסור את עצמו ואת כל האחים לעבדים, עונש המור יותר ממה שאמר להם הרודף (לעיל פסוק י'): אשר ימצא אתו יהו' לי עבד ואתם תהיו נקיים. וכאשר בא יוסף להקל ממה שאמר יהודה ואמר: את אשר נמצא הגביע בידו הוא יהו' לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם נתתו יהודא על יוסף ודבר אתו קשות, וכמו שאמרו חז"ל וא"ל יחד אפך בעבדך, מלמד שדבר אתו קשות.

וכמו כן יש לדקדק למעלה על פסוק מ', שאמרו האחים אשר ימצא אתו מעבדך ומה וגם אנחנו נהיו לאדוני לעבדים, ויאמר גם עתה כדברכם כן הוא, אשר ימצא אתו וגו' ואתם תהיו נקיים. באיזה דבר הסכים להאחים שחשיבו להם כדברכם כן הוא; הלא הוא הו' משנה מכל וכל, שחם דנו את הגנב למיתה ואת עצמם לעבדים, והוא הקיל מעליהם בכל הדברים. לכן נראה לפרש המושך הדברים על פי החקירה אשר העירו ע"ז במדרשי חז"ל: עשרה שנמצא גניבה ביד אחד מהם, מהראוי שיהיו כולם נתפשים, מספק שמא כולם גנבים ולהאחד ניתן החפץ רק בתורת פקדון לפי שעה עד שיחלקו ביניהם. ולכן יוסף כשהשיג אותם הרודף קבלו עליהם את הדין להיות כולם עבדים (אפי' אם ימצא הגנבה רק ביד אחד). ועוד הפרישו על המדה ליתן עונש מיתה להגנב ואמרו, אשר ימצא אתו מעבדך ומת', מפני שידעו בעצמם שאין ביניהם גנב. ועל זה חשיב גם עתה כדברכם כן הוא, אשר ימצא אתו יהו' לי עבד. ה"ל, לפי דברכם אשר קבלתם שיתן עונש מיתה על הגנב כן הוא. ה"ל, כן יהו הדין, שנראה מזה שבכלל אינכם גנבים שאילו הייתם גנבים לא קבלתם עליכם עונש מיתה (מחטיש פן יקיים כן, כפי אשר נחתם עליכם). אבל ע"פ יכול להיות כי אחד מכם בלתי ידיעתכם, מרוב המדתו את הגביע לקח אותו לצורך עצמו (וגם הוא על כרחו שלא ברצונו אינו סותר את דברי האחים בדבר העונש שקבלו עליהם, כדי שלא ירגישו מזה שהוא הגנב). ולכן רק אשר ימצא אתו יהו' עבד ואתם תהיו נקיים. והנה איתא במדרשי חז"ל, שאחד שנמצא הגביע באמתחת בנימין אמרו האחים לבנימין גנב כן גנב, החל אמך גנבה את התרפים ואתה גנבת את הגביע, ועוד נמצא כתוב שיהודה הו' הושיע את יוסף שבא בעליצה על בנימין ונתן את הגביע באמתחתו בכדי שיוכל לעכבו אצלו למשכב וכו'. ולכאורה נראו במדרשים הלוקים הסותרים זה לזה.

אבל באמת נוכל לומר שאין כאן סתירה כלל: שמתחלה לא היו יכולים להתליט שיוסף בא בעליצה, והשבו אפשר אמת שגנב בנימין את הגביע, מאחר שנמצא הגביע בידו. אולם מים עמוקים עצה כלב איש; ואיטתבוננת דלעתה ולכן בא יהודה להתחקות על המעשה, לעמוד על אמתותו, וכא בהכמה לפני יוסף ואמר לו מה נאמר

רקוב אמרים

נאמר לאדוני וגו' האלקים מצא את עין עבדך—לשון רבים כלומר הודה ולא בויש יכולים נגבו בשיטפות את הנביע ונתנו אותו באמתחת בנימין רק לפקדון; ואשר בואת ימחן הדבר אם יקבל יוסף את הודאתם על מעשה הגנבה ויקח אותם כולם לעבדים, בחוק יוכל להיות שהצדק עם יוסף, כי לא בא בעלילה, ואם לא יקבל את הדריהם אלא יעבד רק את בנימין (אשר בזה יצא מגדר החוק) וידע הדבר שרק תואנה הוא מבקש על בנימין כדי לעכבו במצרים לתאוותה ולכן אינו רוצה שישארו האחים במצרים לעבדים שמה ירגישו ויתודע להם המעשה הרע שיעשה לבנימין. ולכן כאשר שמע יהודה מה שאמר להם הוא יהיו לי עבד ואתם עלו לישלום אל אביכם דברים בולטים שהוא רוצה דווקא שהם ילכו לארץ כנען וישארו את בנימין במצרים, או הוחלט אצלו שזה בא בעלילה ובנימין רק מפיטע, לכן ויגש אליו יהודה ודבר אתו קשות. ובוזה יובן דברי המדרש וז"ל: ד"א ויגש אליו וגו' כתיב מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלגה לבקר עמוק מלאה צונן וכו'. כך לא זו יהודה מהשיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו עכ"ל. אשר לכאורה ד' המדרש הללו חסרים הכנה כמה עמד על לבו של יוסף ומה שייך בזה ואיש תבונות ידלגה. ולפי מ"ש נחמ"א כי ה"ל שעמד על לבו לדעת אמתת הדברים אם בא בעלילה אם לא, וזה ה"ל בחכמה נפלאה. וכמ"ש"ל.

מ"ה פסוק י"ב. והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם. פוד"ש רש"י על ועיני אחי בנימין וז"ל: השוה אותם כולם יחד, שבשם שאין בלבו שנאה על בנימין אחי שלא היו במכירתו, כך אין בלבו שנאה עליכם (והוא מדבריו גם מגילה ט"ז) כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש (ב"ר).

הנה שתי הדרשות האלה אין להן סמוכין. ואפשר לומר שיוסף הביא להם רא"י שאין בלבו שנאה עליהם מהא דאמר הוציאו כל איש מעלה שאם היו מרגיש בלבו שנאה עליהם לא היו אומר הוציאו כל איש מעלה, שהיו צריך לחשוש שבאין אדם עמהם שמה יתרגוהו. (וכבר רמזו ע"ז במדרשי הו"ל שהיו לו לחוש לכך). אבל מפני שהיו בטוח בזה שבשם שאין בלבו שנאה עליהם כך הם אין בלבו שנאה עליהם כי כמים הפנים אל פנים, כן לב האדם לאדם, לכן לא יתרגוהו. והוא שאמר והנה עיניכם, מה שאני אינו הוסיף לישנאה מצדכם הוא מפני שאני מרגיש שאין בלבו שנאה עליכם. (ובבבב"ט זה הוצאתי כל איש מעלה.) וכי תאמרו לא כן, הו"א יתעורר שישכח להיות שבאמת יש בלבו שנאה עליהם גם אני הוסיף שמה תהייתי וכבר זאת אמרתי הוציאו כל איש מעלה מפני שגוה לו לאדם להפיל עצמו לתוך כבשן ואף ילכין פני הכרה שאם לא יוציא את המצרים ויתנדע בפניהם, יהיו להם האקתה הלבנת פנים, לכן סיים דבריו כי פי המדבר עליכם בלשון הקדש, והיו יכול איפוא להתודע בפני העומדים לפניו באופן שלא יהיו להאחים הלבנת פנים תהייתי בלשון הקדש

לקיט אמרים

לה

הקדשו יחמצידי לא יבנה אלא ע"ב שאין כאן סנה מפני שאין כאן שנאה כלל. זה אשר רבנו ביטס ישיא ועוד נוסף נוסף לפי מה שכתוב לעיל (מיב פסוק י"א). ואמר איש אל אחיו אבל אישנים אנחנו על אחינו איש האינו בצרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על בן וגו', וישוב מעליהם ויבך, אשר כפי הנראה חזרו או בתשובה שלמה על ענין המכירת, כי התודו על הטאתם ולבם היו מלא נחם והרטה על אשר לא נתעוררו בהמים בעת אשר יוסף התחנן לפניהם; ונתעורר בהם או אהבת אהים אליו באמרו "אבל אישנים אנחנו על אחינו, ונסתלקה כל השנאה עד אשר גם יוסף נתעורר בהמים עליהם על צערם הגדול, וכמיש "וישוב מעליהם ויבך" ונסתלקה גם שנאתי להם, והם לא הרגישו או כלל בזה כמיש "והם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בנותם". עכשו חזרו להם כל אלה שחבין מה שאמרנו או בלתיק ומה שנתחננו הרטה נמרה על מכירתו ושנתעוררו בהמים ואהבת אליו מפני שהוא מבין בלשון הקדשו וזה שאמר "כי פי המדבר עליכם" בלתיק; לכן אין עוד בלבי שנאה עליכם. מ"ה, כ"ב, ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש הליפות שמלות. נראה ההחשבון של שלש מאות כסף מבוין לפי"ד הגמי (כנא בתרא צ"א): ת"ד אין יוצאין מארץ לחיץ לארץ אא"כ עמדו סאתים בסלע, ואמר ר' שמעון בומן שמוצא ליקה אפי' עמדה סאה בסלע, הוקא נקט, אבל אם עמדה סאה ביותר מסלע אפילו מוצא ליקה מותר לצאת. משום דסאה ביותר מסלע הוי זיקר גדול יוצא מן הכלל. והק סאה בסלע נכנס בכלל המצוי בשנת רעבון. ועל אופן זה נכלל לחשוב עתה הווקר "שהו' במצרים, שהו' או שנת רעבון, ויקר המצוי לסאה בסלע הוינו שני שקלים, ומבואר בגמ' כי"ב (פרק השוכר את האומנין) כי מלא החומר הוא לקף חצי בנה, הוינו המטה עשר סאה, וביא העמים על המורי המטה עשר סאה כאשר זכר שאת, ובדמובה קרא שכל אחד היו לו חמור מיוחד וכסף מיוחד לישבו, ובשני פעמים שהעלו את התבואה היו לכל אחד מהאחים משא שלשים סאים תבואה העולות לפי המקה הקצוב שני שקלים לכל סאה—ס"ה שישים שקלים, והסמוס הזה הוזכר בפי אמתחתם בשני פעמים, בפעם ראשונה בשעלה, ובמנו בן בפעם השנית ובדמובה קרא, באופן שלא לקה יוסף מהם את כסף שברם כלל וכלל.

נמצא שהו' לו לכיז מהאחים מתנה שישים שקלים, ומאחר שבכד דבר היו מרבה רבנימין חמש ידות, בדמובה קרא לעיל, ובאין לכן נתן לו שלש מאות שקלים. הוינו חמש ידות מאשר נתן להאחים—השלשים שהוזכר לו בפי אמתחת בפעם השנית (כי בפעם ראשונה לא בא בנימין ולא נתן לו איפוא מאומה) נכנס כמובן בחשבון השלש מאות כסף שחשב כאן, הוינו שהוסף לו עליהם שני מאות ושבעים שקלים, ובאופן זה קבל השלש מאות כסף העולים בדיוק חמש ידות מאשר נתן להאחים. ישם, לכלם נתן לאיש הליפות שמלות וגו', ולבנימין נתן וגו', וחמש הליפות שמלות.

לקוט אמרים

בגמ' מגילה ט"ז אמר ר' בנימין בר יפת, רמז לו ישעיהו בן לצאת ממנו שיצא מלפני המלך בהמשה לבושי מלכות.

ויש לדקדק, הא לכולם נתן לאיש הליפות שמלות ימה רמז להם, — וגם הלא אין כאן רמז לבנימין אלא ארבעה מה שנתן לו יותר מלשאר אחיו.

ויש לומר דמה שנתן לכולם לאיש הליפות שמלות, זה מצא עצמו למחויב מן הדין לצאת ידי שמים, כי גרמא בנזקין פטור מדיני אדם והייב בדיני שמים, והוא גם להם הדין שנקרעו בגדיהם בשעה שיטלה אתהים להחזירם למצרים מפני הגביע שנתן באמתחת בנימין, דכתיב שם ויקרעו שמלותם, אבל בנימין לא היה צריך לקרוע את בגדיו כדאיתא במדרש שהוא כבר ידע אז שזה רק עלילה, כי יוסף כבר הגיד לו ואיב באמת לא היה צריך לקרוע את בגדיו (אם קרע אותם) ולא היה מחויב לישלם לו כלל אפי' כדי לצאת ידי שמים, ולכן כל החמשה היו רק לרמז, וכדבריו ר' בנימין בר יפת.

מ"ו כ"ט, ויאסור יוסף וגו', ויבך על צואריו, עוד פירש"י, אבל יעקב לא נפל על צואר יוסף, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמעו.

ענין קריאת שמע שהיה קורא אז: מפני שיעקב אבינו נתעורר אז למדת האהבה אל בנו בחייו בן וקונים, ובנו של רחל ע"ה, והוא מושיע בכל איין מצרים ועומד בעדקן ואישר כבר נתיאש ממנו זה כ"ב שנה, ועתה הוא המכלכל אותו ואת ביתו ומנחיל להם כבוד גדול — וכאשר הגיע במדתו האהבה עד מרום קצה השתמש אז במדה זו לקדשה לטימים עוד שמפרישים כל הלל לה', היותר חביב אהוב ויקר להאדם צריך להקדישו לטימים, לכן קרא פדשת שמע שכתוב בה, ואהבת את ה' אלקיך וגו' ח"ל, תכלית מדת האהבה ועיקרה הוא לאהוב את ה' ואין אהבה באהבתו אותו ית', (זה שמעתי מבני הגאון שלישי"א, שאמר ביטמו וצוק"ל), והוא חוסר עוד נוסף משלנו עפ"י שכתוב ברבינו זונה פרק קמא דברכות, שדעת המינים הקדמונים היה שמי שברא אור לא ברא הישר, ומי שברא שלום וטוב לא ברא רע, ולכך אנו אומרים בכל יום? עישה שלום וברא את הכל, כדי להוציא מדעת המינים, גם כאן בשראה יעקב את יוסף הוביה והודיע כי אחד הוא הבורא את הרע ואת הטוב, מאחר שכל הרע שהיה לו עד עתה בסבת מכירת יוסף היה לתכלית הטוב שיש לו עתה, ואי אפשר שיוצר רע המנגד לטוב יבין את הרע לתכלית טוב, ולכן קרא שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, מ"ט פסוק א', האספו ואניחה לכם את איש יקרא אתכם באחרית הימים, פירש רש"י (וכן הוא בגמ' פסחים ג"ו) בקש יעקב לגדות את הקין ונסתלקה ממנו שיבנה, אמר שמא יש היו במטתי פסול כו', אמרו לו בניו שמע ישראל ה', אלקינו ה' אחד, וכן איתא במדרש, ועוד שם בב"ד על פסוק ב' הקבצו ושמעו בני יעקב, אמר ר' ברכי' מכאן שהיו מפורזין ובא מלאך וכנסן, אמר ר' תנחומא מלמד שהיו

לקוט אמרים

שהיו מפורזין ונגסין רוח הקדש. — המושך דברי המדרש, ובמאי פליגי צריך בארי.
ואפשר לומר דיעקב אבינו ע"ה אחרי ידעו שאין פסול בורעו, הבין שהטעם
מה שלא יכול לגלות את הקין הוא מפני שראו צטערו הבנים וראו יפול לבכם בשידעו
שהגלות תמשך הרבה והקין מתאחר לבא. ועוד ראה ברוח"ק דסבת התמשך והאחר
היו מפני שיהיו מפורזין, הציל מפורזין בדעותיהם (פרוד לבנות), וכמו שמצינו בנבואת
זכריה ח' "כי לפני היוםים ההם וגו' וליוצא ולבא אין שלום". (ועיין גמ' סנהדרין צ"ח
פירוט המקרא). ולכן היה מתפלל ואמר הקב"ה ר"ל שיתאספו ובענין האחדות הוה,
איך יאחדו לבם שיהיו ראויים לגאולה, פליגי בה ר' ברכי' ור' תנחומא חד אמר ע"י
מלאך, וחד אמר ע"י רוח הקדש, וענין פלוגתא זו יש לומר שהוא על אופן הפלוגתא
דאיתא בגמ' (סנהדרין פ"ח) ר' אליעזר אימר אם ישראל עושין תשובה נאלץ, אמר
לו ר' יהושע אם אין עושין תשובה אין נאלץ (בתמורה), אלא הקב"ה מעמיד להם
מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה, ומחזירן למוטב, וזהו כוונת ר' ברכי'
שאמר ע"י מלאך, ר"ל, שההתאחדות תבוא ע"י חוץ. מלאך יש לפרש שליח, היינו
שיעמיד להם הקב"ה מלך קשה שיהי' הוא השליח שעל ידי גזרותיו יהיו עושין
תשובה (מעבירות שבין אדם למקום) ומחזירן למוטב (שיעשו שלום בין אדם לחבירו*).
ור' תנחומא ס"ל בר' אליעזר, ובא רוח הקדש, ר"ל, שהתעוררות האחדות והישלום תבוא
מהכרח עצמית מפנימיות הלב מזה קדושתו, ונבואת יחזקאל (לך, כו כו ביה) ונתתי
לבם לב אחד וגו' והסירותי לב האבן מבישרכם וגו' זאת דוחי אתן בקרבכם ועשיתו
את אשר בהקני תלכו וגו' וישבתם בארץ וגו'. והו' חזון הנבואה שראה יעקב אבינו
ע"ה בעת ההוא, למד כדאית ליה ולמד כדאית ליה.

כו"ט פסוק ד', פהו כמים אל תורה, כחוב במדרש רבה דבין אמרי: (אמר יעקב
דראובן) איני מרחקך ולא מקרבך אלא אני תודה אותך ברפיון עד
שיבא משה שכתוב בו ומשה עלה אל האלקים וכו', כיון שבא משה התחיל מקרבו
יהי ראובן וגו'.

המדרש הזה הוא בלתי מובן בכלל ובפרט מה שתולה ענינו של ראובן במשה
מפני שכתוב בו "ומשה עלה אל האלקים" — מה שייך ענין זה לעליתו של משה
אל האלקים, אמנם יובן עפ"י הידוע מחז"ל, שהטאו של ראובן הו' מה שכלבל
יצועי אביו, שעייזו נסתלקה שכונה ממטתו של יעקב, וזה שאמר "או חללת יצועי עלה"
עלה, ר"ל, עליותה של שכונה ממטתו, והוא מפני שהשראת השכינה היתה באהלו
של יעקב, וכל זמן שהיתה החל קימת היתה מטתה נמנה באהלו של יעקב; כיון
שמטה החל נתן מטתה של בלהה באהלו, ואמר ראובן לא היה לאימא להתקנא בחיי

* או אולי מרומז ג"כ בלשון מלאך בפשוטה אליהו הנביא שנקרא מלאך שיבא רחוב
את השלום בעולם וכאשר יתבאר לקמן בעזרה"ת.

לקנט אמרים

אחותה, אלא אף לאחר מותה, — עמד ובלבל היצועין (ר"ל שהוציא מפתו של יעקב מאחלו) ונתנה באהל (אהל), וזה היה הסלוק שכינה שהוציא את המטה ממקום שהיתה רגילה להיות שם הישראל השכינה (דהיינו אהל יעקב), ואיתא בגמ' סוכה (דף ה') תניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלה משה ואלהיו למרום שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

ואיתא בגמ' שם (ר"ט פרק ב') אהך מתניתן דהישין תחת המטה בסוכה, והא ליבא עשרה, משמע מהך גמרא דסתם מטה היא נמוכה מעשרה.

ועפ"י הקדמות האלה נוכל לומר דיעקב אבינו ע"ה ידע ג"כ מהאי סברא המעולם לא ירדה שכינה למטה, אבל לא היה יודע הנבול והמדה עד כמה נקרא למטה, אם למטה מג' טפחים סמוך לארץ או מה' טפחים, אם עשרה או עשרים, והי' מסופק בדבר והי' חושש אם נימא שהנבול של הארץ כמה שנוגע להשראת השכינה הוא עד המשה טפחים, או אפילו תשעה, או"כ ודאי ששרתה שכינה על המטה כשהיתה באחלו של יעקב, וכשהוציאה ראובן סילק השכינה ממנה, אבל אם נימא שהנבול של הארץ הוא עד עשרה טפחים, או עשרים, נמצא שלא הגיעה מפתו נבול השכינה, כי מפתו היתה נמוכה מעשרה טפחים לארץ, ומעולם לא ירדה שכינה לשם, וא"כ לא הטא ראובן כהל' בסלוק שכינה שהיו בלאו הכי לא היתה השכינה שורה שם, לכן אמר, איני מקרבך ולא מרחקך מפני שאיני יודע נבול הישראל השכינה עד כמה מגיע מעל לארץ, עד שיבא משה ויכתוב בו ומשה עלה אל האלקים, ובעליה זו כתוב מאהו פני כסא, ואיתא שם בגמ' אישתרבוני אשתרבו ליה כסא עד עשרה ונקט ביה, והי' רואה בעיניו את המדה בדיוק, דהיינו עשרה טפחים, זו המדה לא ידע יעקב אלא ראה ברוחין, שמישה יעלה אל האלקים ויראה המדה בדיוק, כיון שבא משה וראה שהמדה היא עשרה טפחים, ידע משה מנימא יראובן לא סלק השכינה כי המטה היתה נמוכה מעשרה טפחים ולא ירדה שם שכינה מעולם, וקרבו ואמר יהי ראובן, ואל ימות.

כו"ט פסוק י"ט, גד גדוד יגודנו והוא יגוד יעקב, ודרשו חז"ל, גד גדוד יגודנו כמד"א ויתא ראשי עם וגו' רצ"ל, שגדודיו ילכו בראשונה לכבוש ארץ ישראל כנאולה הראשונה בתחלת כבוש הארץ, ועד"ז י"ל, והוא יגוד יעקב רצ"ל, כמו כן נאולה אחרונה תהי' על ידי גד, על ידי נצר משבט גד, ובדעת האומר במדרש שאליהו מגד קאתי, יגוד כמו יאגוד, היינו שיעשה לכל ישראל, אנודה אחת, יעקב, ר"ל, בעקבא המשיחא, וכמד"א, הנני יורדה לכם את אליהו הנביא וגו' והשיב לב אבית על בניס, י"ן הוא במשנה (עדות פרק ה') והבנים אומרים לא לחזק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם, וע"י קיום האגודה ההוא יוכי לנאולה האחרונה, ומלת יגוד הוא מנהי ב' או חסרה או הראשונה כמו, ולא יהל שם ערבי שהכוונה לא יאהל, וכמוהו הרכה במקרא.

לקוט אמרים

לט

מאשר שמנה לחמו נמיך למקרא שלמעלה ופודיש על פי דעת האומר בפרקי דר' אליעזר שיזנה הנביא הוא הילך אשר החיה אליהו והוא בן הצרפתות דקאתי משכמי א'יה ואותה האשה כלכלה את אליהו בזמי הרעב, כמבואר במקרא קום לך צרפתה ונ' וישבת י'ם, הנה צויתי י'ם אשה אלמנה לכלכלך, — והיה מפרנסת אותי מעינת קמח ושמן כדמובח קראי, והו א'יה קמו כאן מאשר שמנה לחמי כליתי משכמי א'יה י'ה' שמנה לחמו של אותו אליהו הנביא דקאתי מנד.

והוא יתן מעדני מלך, וכואר עפ"י מ"ש התוס' בסוכה מ"ה תוס' בדיה אני והו כי "והו" וכן "והוא" באלף היו משמותיו של הקב"ה עייש, וכתוב (מלכים ג') ואת העורבים צויתי לכלכלך, שם, ואמרו בנמי' תולין דזה הו' מטבחו דאהאב על פי הדבור וזה נרמו כאן והוא ה"ל כביכול בעצמי יתן לו מעדני מלך, מעתים יש מלך אהאב להחיות נפשו (וכמו בן לוי המדרש במדבר דב' פ' כג שאמר שהביאו משיחתי של יהושפט, עפ"י הו' מעדני מלך *) — ולכן נכתב⁶ שמנה ונ' י'ם יתרה, (שמעתי) מהרה"ג רי"ל רובאוויץ נר"ו בשם רבינו זצ"ל.

ג' פסוק מ"ו, אנה ישא נא פשע אחיך והטאתם, כי רעה גמלוך, תיבות, כי רעה גמלוך, נראים לכאורה שפת יתה, כי לאיוו תועלת יספרו לו עתה שעישו לו רעה (הלא הדבר ידוע) ואם כוונתם לומר שישלח להם על הרעה שעישו לו, הנה יתה נכון שיאמרו אשר רעה גמלוך, או אשר גמלוך רעה.

(*) הרע"ז מבעלי תוס' בפ' מסעי מעיר על ד' המדרש שאמר: "שהעורבים לא רצו ליכנס לביתו של אהאב להביא ממנו לחם ובשר בעד אליהו, מפני העובדה וזה שהו' בביתו והביאו מביתו של יהושפט, שזה הלא כשישית התלמוד בפ"ק החולין המסוק: והעורבים מביאים לו ונ' — אמר רב יהודא: מבי מטחו דאהאב".

יאפשר לומר שאין כאן סתירה כלל דגבול לומר: שר' המדרש את' אליהו דרב נחמן אמר שמואל שאמר: דמומר לע"ז מותר לאכיל משחוסתו.

ומביא רא' מיהושפט שאכל משחוסת טבחיו דאהאב, כדאיתא תם בפסוקי הגמ': דלא הוה מפלגי נפשיה מניה"; ויכול להיות שיהושפט מפני שהו' מצו' אצל אהאב הו' לו י'ם בית מיוחד להתאכמן שם, ובאותו בית לא הו' בו ע"ז ובאותו בית הו' אובולין ואתי' הבית הו' נקרא "שולחני של יהושפט" והבשר הו' מבי טבחיו דאהאב, והעורבים הביאו הבשר מאותו בית, מפני שלא הו' שם ע"ז, ולישנא נמי הכי דיוקא שאמר: שלא הו' רוצים ליכנס לביתו של אהאב והביאו משיחתי של יהושפט — מה ענין אהאב אצל יהושפט, זה כיהושפט, וזה כשומרון אלא שגם שולחני של יהושפט — כלומר אותו הבית — הו' שבו סמוך לביתו של אהאב, והביאו מאותו הבית שלא הו' שם ע"ז.

מאשר

לקוט אמרים

ואפטר לומר שבאו להקל את החטא שחטאו נגדו באמרים כי ידעה גמלוך.
 כי מלשון דהא יציל דהא ידעה גמלוך, הרעה שעשית לו לא היתה התחלה מצדם
 אלא זה הו' בתור תשלום וגמול על הרעה שהוא עשה להם בתחלה, מה שהוציא
 עליהם הכה לפני אביהם, ולכן אין הטאתם גדולה כל כך, ומן הראוי איפוא שיסלה
 להם, וידוקק בזה לשון—גמלוך.—

פסוק י"ט. ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני וגו'. נראה לומר הכוונה
 בזה על פי מה שפירש רש"י בשם הספרי על הכתוב (במדבר ל' ז) וה' יסלה
 לה. — כמה הכתוב מדבר, באישה שנדרה בנוי ושמע בעלה והפך לה, והוא לא ידעה
 ועוברת על נדרה וי' ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה, אעפ"י שהוא מופר.
 ויש להעיר ע"ז מהא דאיתא בגמ' (קידושין מ.) שאין הקב"ה דן על המחשבה
 וכל מחשבת עיה ואיב כאן שלא הו' שום מעשה איסור, מאחר שבעלה הפך לה ולא
 היתה רק מחשבה ידעה שחשבה לעשות איסור, למה צריכה סליחה, וצריך לומר דשאני
 מחשבה לחוד, כשהשגב לעשות איסור ולא עשה שום מעשה, על זה אין צריך סליחה,
 אפי' מן השמים, אבל הק' הגבי אישה שנדרה בנוי ועברה על נדרה ועשתה גם מעשה
 במחשבתה הרעה שחשבה שעושה איסור, על מחשבה כזו צריכה כפרה מאת ה' הגם
 שלפי האמת אינו מעשה איסור, נמצא ב' חילוקים יש בדברי א' אם השגב לעשות
 עבירה, וכשהגיע לידו מעשה לא עשה, אינו צריך כפרה אפי' מן השמים, דמחשבה
 כזו אינה כלום, הו' מניח מנות וכוונתו ב' מחשבה עם מעשה עבירה הו' שחושב
 לעשות עבירה ועושה מעשה, בזה שצריך עונש כידו אדם, ב' השגב לעשות עבירה ועושה
 מעשה, ובשעת המעשה חושב שעושה עבירה, ולפי האמת אין כאן עבירה, כאופן בזה
 לא שצריך שום עונש כידו אדם, רק שצריך כפרה מן השמים, והו' שאמר להם יוסף
 כי התחת אלקים אני, יציל, כאן לא שצריך עונש כידו אדם, מאחר שבהמעשה עצמו
 לא היתה רעה כי אם אתם חשבתם עלי רעה, ואלקים חשבה לטובה, תיכף בשעת
 מעשה הו' לטובה, שהו' הכנה להגדולה והמלכות שניתן לה, ולא הו' בזה רק מחשבה
 ידעה מצדם שחשבו לעשות לו בשעת מעשה, על זה אין צריכים לבקש סליחה, רק
 מאת ה', לכן אמר להם, כי התחת אלקים אני וגו' (מאת בנו הנאמן שליט"א).

השמות

מא

אחר כלות הדפסת ההידושים לספר בראשית שמעתי עוד איזה חידושים בשם רבינו ז"ל בס' הגז' ומצאתי לנכון להדפיסם טרם אהל להוציא לאור בעזרת חידושים על ס' שמות.

בראשית (א' פסוק ה'). ויקרא אלקים לאור יום ולהשיך קרא לילה; יש לדקדק, למה הקדים כאן יום קודם ללילה. הא כתיב ויהי ערב ויהי בקר. ברישא השוכא והדר נהורא. גם תיבת "קרא" לכאורא מיותרת דהול"ל ויקרא אלקים לאור יום ולהשיך לילה.

ויש לומר עפ"י ד' רש"י לקמן על הפסוק. והאדם ידע את הוה וגו'. שבי' דוה הו' קודם הענין שלמעלה. קודם שנתגרש מנ"ע. שאם הו' אחריו וכסדר הכתוב. הו' צריך לכתוב. וי"ע" אדם בויו המהפך מעתיד לעבר בסגנון הקודם. כמ"ש ויגרש את האדם. ומפני שכתוב י"ע. (לשון עבר. פשוט) להורות בא על עבר מופלג. לאמר שוה הו' עוד קודם הענין שלמעלה. כן נ' לפרש ד' רש"י שם. והכא נמי כן. ויקרא אלקים לאור יום ולהשיך "קרא" (ל' עבר פשוט) — להורות שקריאת הלילה היתה עוד קודם קריאת היום. ומה שלא נסדרה בכתוב קריאת הלילה קודם קריאת היום כסדר קריאתם ויקרא אלקים להשיך לילה ולאור יום. הוא מפני שלא רצה הקב"ה לייחד שמו על הרעה (והחשיך). וכן איתא במדרש על הך קרא וי"ל. מכאן שאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה.

בראשית (ג' פסוק כא). ויעש ה' אלקים לאדם כתנות עור וגו'. איתא בבראשית רבה. בתורתו של ר' מאיר מצאו כתנות אור אלו בגדי אדם הראשון. שהם דומין לפנס (כן היא גרסת רש"י וכ"כ מפרשי המדרש). יתבאר על פי דברי הגמ' זמא (ליה) אמרו עליו על ר' אלעזר בן הרסום שעשתה לו אמו כתנות משתי רבוא (מנה) ולא הניחיהו אחיו הכהנים ללבישה מפני שנראה כערום וכו'. אמר אביי. כחמרא דמוגא. פירש רש"י כ"ן הנראה מהוי' לכלי זכוכית וכו'. כך הו' הפשתן מוצהב ונראה בשרו מתוכו. והנה המשמעות הפשוטה של כתנות עור היא כתנות לעור האדם. כמו היא שמלתו לעורה. כתנות לעור (ל"ב העמדער) וכ"כ באב"ע. ורמז ר' מאיר בזה שהו' כותב כתנות אור באלף—לומר שעורו של אדם הראשון האיר מתוכן כמו ע"י פנס. ולכן תרגם אונקלוס "לבושין דיקר" דלבושין באלה שהעור מאיר מתוכן כההוא דר' אלעזר. כן מכובדים הם ויקרים מאד. וזהו כוונת המדרש במה שכתוב דומין לפנס שהאור מאיר להוי' דרך הזכוכית. אף כאן האור האור להוי' דרך הכתנות וכמ"ש בגמ' ב"ב (נ"ח) שעורו של אדם הראשון הו' מבחיק ומאיר ביותר. (שמעתי מהרה"ג ר' יוסף צבי סאלאנט נר"י ששמע מחותנו הרה"ג ר' נטע ווייס זצ"ל).

(י"ד פסוק י"ח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין. הזכיר הכתוב להם ויין, לרמוז שהביא לו מצות (לחם) — הוא מצה שהוא להם עוני) ויין לארבע נוסות. מפני שעובדא זו היתה בלי"ף פסח אחר הצות, כדאיתא בתרגום יונתן על הכתוב ויבא הפל"ט ויגד לאברם העברי. ואתא עוג דאשתזיב מן גובריא דמיתו בטובענא כו'. אמר בל"ביה איזיל ואהוי לאברם וכו'. עד עאל אתא במיעלי יומא דפסחא, אשכחיה דהוה עביד גריצין פטורין. וכמו בן כתב רש"י ז"ל על הכתוב ויהלך עליהם לילה—ומ"א שנהלך הלילה ובהציו הראשון נעשה לו נס והציו השני נשמר ובא לו להצות לילה של מצרים. מכל זה מבואר שהפל"ט בא אל אברם בערב פסח, ויגד לו הדבר וגודרו אברם תיכף וירק את הניכיו וירדף אחר המלכים והשיג אותם בתחלת ליל פסח והיתה המלחמה נמשכת מתחלת הלילה עד הצות, ואחר הצות לילה שב מהמלחמה, וה' הושב מלכי צדק (שהוא שם בן נח זקנו) שאפשר מפני טרדת המלחמה לא לקח אברם עמו מצות ויין, לכן הוציא לו לחם ויין (מס' ב"י בשם רבינו זצ"ל).

(כ"ב פסוק ז'). ויאמר הנה האיש והעצים ואיה השה לעולה. וקשה, למה לא הזכיר את המאכלת. ויש לתרין על פי מה דאיתא בגמ' (תולין נ"ח). וכן הוא ביו"ד הלכות טרפות (ס' ל"ז) הרוחה (שצמקה ריאה שלח) אם בידי אדם, כגון שהבעיתיה אדם או ששחט אחרת לפניו. ה"ז טרפה, דלא הדרה בריא, מפני שאימת הסכין והשחיטה תבעתנה דלא הדרה בריא לעולם, ולפ"ז באדם שיש לו דעת ודאי שיש לחוש שבראותו הסכין שרוצים לשהטו בו, יפחד ויבעת, ומתוך פחד ובעתה תצטמק הריאה שלו. ולכן הטמין אברהם את המאכלת בפני יצחק לנמרו, כדי שלא יעשה טרפה ויפסל מקרבן ולכן לא הזכיר יצחק מאכלת.

ואולי זהו כוונת המדרש בילקוט שמעוני שכ' שאמר יצחק לאביו, אבא, אסחוני בידי וברגלי שהנפיש הצופה היא שרא תראה המאכלת, ואפסל מן הקרבן—בא לומר שאם יראה את המאכלת יכיר להיות שמחמת בעתותא תצטמק הריאה שלו ויעשה טרפה ויפסל מן הקרבן. (מס' ב"י בשם רבינו זצ"ל).

(כ"ב פסוק י"ג) והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו. כפי יתרו על הכתוב, במשך היבל, כתב רש"י דוה ה"ו בקרן אילו של יצחק*) והוא ממדרש חז"ל. וכתוב בבעל הטורים דגם השופר שהיו תוקעים בו ככבוש ויחו ה"ו מקרן של אותו האיל, והקשה הרמב"ן שם על זה הלא האיל ההוא ה"ו עולה ועולה כולה כליל עם הקרנים והטלפים.

ויש לומר שמפני שה"ו איל זקן נתקשו הקרנים הרבה, מחמת זקנה, לכן לא יכול האיש לשלוט בהן, ונתפקעו מעל המזבה, וקיימא לן דעצמות קרנים וטלפים כיון

(*) במשך היבל המה יעלו (עם התיבות) בנימ'—איל של יצחק

שמעתי מעל המזבח שוב לא יעלו במ"ש הרמב"ם פרק י' מ"ה מעשה הקרבנות. (זה שמעתי מפי מהו' היה מרן הגאון סבא קדישא מו"ה יוסף חיים ז"ל שליט"א שאמר בשם רבינו זצ"ל).

(כ"ז פסוק ג'). ועודה ל"ג צדה הכפיל לשון צדה כה"א בסופה. ודרשו הח"ל ה' ת"י הה"א יתרה שבסופה מורה על ה' הלכות שהיטה.

עו"ל לפי מה האיתא בתרגום יונתן, וקרא עשו ית כריה הכא בארביסי בניסן וכו', ומצינו לחז"ל שאמרו (מוכא ברש"י בפסוק הנ"ל) איך יהושע בן קרח: אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג המש שנים לפנייהם וחמש שנים אחר בן, ויצחק ה"ו בן קנ"ג, אמר שמא לפרק אמי אני מגיע והוא בת קב"ז מתה, ומעתה נוכח לומר, שלבן בחר לשלחו ב"ד בניסן שידוע שבפסח נולד יצחק, והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיזם ליום, לבן שלה אותו יום אחד קודם פסח, שהשב שזה יום א' לפני מותו, ומאחר שהלך לצוד ביום י"ד, ה"ו הושש יצחק פן לא יודמן לפניו לצוד קודם יו"ט, ורמו לו שאם לא יודמן לפניו קודם יו"ט יביא לו מן המוכן, והו' צידה מלשון צידה לדרך (ויש אם למסורת) ההיינו מן המוכן, אכן עשו לא עשה בן, רק לצוד ציד דווקא, בכל אופן שיהי', ולא עוד אלא אף מן הגורל.

ורבקה אמרה ליעקב בנה וכו', לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים. פירש"י אחד זכר לחגיגה ואחד זכר לפסח, והוא מפני שבאותו הלילה ה"ו פסח ותתן את המטעמים ואת הלחם — לחם מצה ויבא לו יין וישת — ד' ב' ו' ס' ו' ת'. והו' שאמר לו ואכל מכל — הסביר לו בזה שאינו יכול לקבל עוד שום מאכל מפני שאכל הפסח על השוכע ואינו יכול לאכול עוד, ואין איפוא דבר שתהול עליה על זה הכרכה. (זה מפי רבינו זצ"ל).

ושמעתי אומרים בשם מרן הגאב"ד שליט"א היה הגאון מהר"י זאנענפעלד שליט"א בהמשך לזה, שיש כאן עוד רמז לדבר בא אח"ך, במלמ"ה בנימי אפיקומן רצ"ל שא"א לאכול עוד כדי לכרכה שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ודפחה.

(כ"ח פסוק ט'). וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וכו'. נשאר שאילתא קדם רבינו זצ"ל איך לקחת תיבת מחלת, אם בקמין תחת המס, כי יש מן הנקדנים אומרים בקמין, או בפחה, כי באיזה חומשים כתוב, מחלת' בפחה, והשיב: שזה הדבר תלוי בפלוגתא דאיתא במדרש רבה: וילך עשו אל ישמעאל, ה' יהושע בן לוי אמר: נתן דעתו להתגייר, מחלת' — שמע"ל לו הקב"ה על כל עונותיו וכו'. אמר ה' אלעזר: אילו הוציא את הראשונות יפה היה עושה; אלא על נשיו, כאב על כאב' (פי' חז"ל על חז"ל), ולפי זה לדעת ה' יהושע בן לוי יהי נדרש, מחלת' — על שם מחילה וסליחה ויהי נקוד, מחלת' — בקמין, בני מהול לך.

שהוא בקמין תחת המס; ולדעת ר' אלעזר נקוד בפתח. לישון מהלח, שהוא בפתח, כמו בל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך וגו'. ולכן בכל אופן שיקרא הקורא, אם בקמין או בפתח, לא משתבש, כי יש לו על מי לסמוך. ומזה נראה בר' האומרים שמחילה הוא לישון מקרא, ודלא כדעת האומרים שאין זה לישון הק'. ויש עוד דרשת ה"ל באופן כזה, כמו 'שומר שבת מהללו'—מחול לו, וכמוהו עוד. (שמעתי מאת הרה"ג מו"ה יוסף צבי סאלאנט נר"י ששמע מאת הותנו הרה"ג מו"ה נטע צבי ווייס זצ"ל בשם רבינו זצ"ל).

ומי שרוצה לצאת ידי שניהם, יכול לצאת באופן ש"האחרון מז' הקרואים יקרא כדעה הא' ולהמפטיר יקרא כדעה הב'.

(ל"ה פסוק כ"ט) ותאמר מה פרצת, עליך פרוץ, כמו שהיה כתוב, מה פרצת, הלא עליך פרוץ, והכוונה מה פרצת על מי שהיו פרוץ פרוץ עליך כלומר על מי שרצה להתקדם לפניך—והטעם מורה בן שכתוב טפחה (נגינה מפסקת) תחת פרצת. (מפי הרה"ג מו"ה יעקב בר' שמר"י זצ"ל ששמע מרבנו זצ"ל).

(מ"א פסוק א') במדרש רבה, אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף ולא פנה אל רהבים על ידי שאמר ל'שר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי נתוסף לו שתי שנים (במשמר) אשרי הגבר אשר ה' מבטחו.

כלם מתפלאים על ד' המדרש הזה שמסיים הפך ממה שהתחיל, מתחיל בשבחו של יוסף ושכרו, ומסיים בננותו וענישו.

ויש לומר הנה במדת הבטחון יש כמה אופנים (א) הוא בטחון גמור כמו שכתוב (משלי ג' פסוק ה) בטח אל ה' בכל לבך ואר בינתך אל תישען ופי' הגר"א הכונה על בטחון גמור שאין לאדם לעשות שום פעולה מצדו כלל וכלל אלא לבטוח בה' כאמרם ז"ל על חוקי המלך שהתפלל להקב"ה אני ישן על מטתי ואתה עושה, (ב) בטחון עם מעשה ופעולה, על דרך מ"ש וברכתך בכל אשר תעשה — שאדם עושה הפעולה ויש לו בטחון בהקב"ה שישלח ברכה והצלחה במעשה ידיו והנה אחת משלוש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היא שני כתובים שנראים כמו מכתישים זה את זה ובא הכתוב השלישי ומכריע ביניהם, בן כאן יש עוד כתוב ג' (תהלים ל"ו פסוק ה') גור על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה—אשר משם נראה שהאדם צריך לעשות איזו פעולה קלה, כמו הגלגול הראשון לאיזה דבר עגול כשרוצים לגלגלו שא"כ הוא מתגלגל מא"י, או מתעכב לפעמים, כמו בן צריך האדם להתחיל באיזה פעולה קלה ויבטח בה' שהוא יגמור אחריו לטובה בכל הדרוש לו, ובמדת בטחון ב"ו צריך האדם לבחור כי זוהי דרך הממוצעת, וכן היו דעת יוסף במדת הבטחון, לא רצה לגמרי לשתוק מלבקש מאת שר המשקים שישתדל להוציאו מבית הסהר, וזהו הקצה האחרון שר בטחון כנ"ל.

וכמו כן לא רצה להפציר בו ולבקש תחנונים שירחם עליו וישתדל במקום להוציאו משם, שזהו הקצה השני, אלא הלך בדרך האמצעית ואמר לו: "כי אם זכרתני והזכרתני" — בדרך אנב ואקראי, לאמר, שאם ירחש שיעלה הוא בזכרוני, אזי יזכר אותו לטובה.

ולכן השב שר המשקים כי אין דבר השחרור נתוין לו ליוסף כל כך כי יכול להיות שטוב לו שם בבית הסהר, כי הלא שר בית הסהר הפקיד אותו להיות הוא הפקיד על כל האסירים ולא הסר לו שם מאומה, והא ראי' שלא בקש ממנו עזרתו כי אם בדרך אנב ולכן נתרשל בזה וישכחהו.

אבל כשהגיע העת מקץ שנתים ימים ופרעה בקש שיפתרו לו את הלומי אז נזכר ביוסף ובפתרונו שפטר לו, ונזכר ג"כ שאמר לו כי אם זכרתני והזכרתני — ומצא זאת עתה לחובה לפניו למלא דרישת יוסף, ואז ה' הדבר דבר בעתו לטובתו של יוסף, כי ידוע שה' אז ראש השנה ואז התחילו שנות השובע וכן מדויק מזה שאמר יוסף, "אשר אלקים עשה הראה את פרעה", עשה לשון הוד, כי אז התחיל לעלות הנילוס שלא בזמנו, לרגל השבע שה' צריך להיות בשנה זו, וה' נראה בעליל תיכף לכל יושבי ארץ, מצרים שפתרונו מדויק ויצא לו שם טוב בכל הארץ, וזכה לעלות לגדולה.

אבל לא כן היה אם יוסף לא ה' מתנהג במדת הכטחון ההיא וה' שם מבטחו בשר המשקים וה' מבקש אותו ומתהנן לפניו להשתדל להוציאו משם תיכף, וכודאי ה' עושה כן למלאת בקשתו וגם ה' עולה בידו להוציאו כי נקרים דברי אמת, ומה גם שהכירו בו ע"י פתרונו שרוח אלקים נוססה בקרבו.

ומובן מאליו שיוסף הצדיק כשה' משתחרר מרבו ומבית הסהר ה' תיכף עולה לאביו לארץ כנען, וכל השתלשלות עניני מצרים ביחס לירידת יעקב ובניו וכלכלתם ה' נעשה ע"י אהר, והוא לא ה' זכה למלוכה. — נמצא שכל הגדולה שהגיעה לו ליוסף ה' על ידי מדת כטחון האמת. וכמ"ש, וזה שאמר במדרשו, אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף, ע"י שאמר לשר המשקים, כי אם זכרתני והזכרתני, כדומר בסגנון הלש כזה, נתוספו לו שתי שנים להיות עוד בבית הסהר וע"י זכה למלוכה, אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו. (מפי הרמ"ג הצדיק ה' וזה בראוורמאן נ' ממה ששמע מפי רבינו זצ"ל).

עוד אמר רבינו ז"ל על הפסוק, הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר אלקים עשה הראה את פרעה, אשר לבאורא יש לתמוה מה הכריחו ליוסף להכניס דברים הללו באמצע הרצאת פתרונו.

אמנם נראה שבעת שאמר יוסף ושבע השנלים הדקות יהיו שבע שני העב הפסיקו פרעה בדבריו לאמר, שבאיצטננינותו אינו רואה שני העב במצרים — או אולי

הבין יוסף שפרעה רוצה להכחישו בענין זה. מפני איצטגנינותו הנו' — לכן אמר הוא הדבר אשר דברתי וגו'. ואשר אלקים עשה הראה את פרעה' כדי שפרעה יתקן הדבר ממילא לא יהי' רעב, ופרעה באיצטגנינותו לא ראה רק מה שעתיד להיות באמת, אבל לא מה שהי' ראוי להיות בלתי התקן.

(מ"ב פסוק י"ד). ויאמר אליהם יוסף הוא אשר דברתי אליכם לאמר מרגלים אתם. יש להבין מה זה שאמר. הוא אשר דברתי'—דמשמע, דעתה נתאמת לי הדבר שהם מרגלים, יותר מבתחלה ומדוע. ונראה, מפני שאמרו לי וזהה הקטן וגו' והאחד איננו הרשון, איננו מורה הכוונה שאינו אצלם וגם אינם יודעים היכן הוא באופן שנאבד מהם, ומזה הוכיח להם יוסף שהנם מרגלים כי איך יתכן שנאבד אהיהם וכי מחט הוא שנאבד, אלא ודאי שעסק שלהם הוא מרגלות ודרך היא כשתופסים מרגל, להאבדו בחשאי מחשיו נקם גואלי' הם שאינם חסרים מסתמא, לאיש מסוים ובעל כשרון כמרגל. וכך הי' בודאי סופו של אהיכם, שאומנתו הי' בלי ספק באומנתכם, וזוהי הסבה שאינכם יודעים ממנו כלל, וכמוהו כמובם מרגלים אתם, (מפי הרה"ג הצדיק ר' זרה ברזוערמאן שליט"א ששמע מפי רבינו זצ"ל).

(מ"ד פסוק יח). איתא במדרש אמר יהודה כתוב בנמוסינו, (בתורה), אם אין לו ונמכר בננבתו—וזה יש לו לשלם — ויש להבין מה הביא לו יהודה ראי' מן התורה שעתידה להנתן בסיני, וגם מה להם למצרים לנימוסי ישראל.

ויש לומר שיהודה הסביר לו שאין לו לקחת את בנימין לעבד לו. דהנה יש להתבונן במה שכתוב, אם אין לו ונמכר בננבתו מי יקנה גנב לעבד, הלא יגנוב ממנו דיו, וצריך לומר ע"ד הכתוב לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלאות נפשו כי ירעב — לכן כשאין לו והוא מהוסר להם או ונמכר, כי יש קונה לגנב כזה, בחשבו שאם יהי' לו אצלו מה לאכול, לא יגנוב עוד. והו' שאמר לו יהודה ליוסף הלא אחינו זה יש לו ובכל זאת הוא גנב לדברך, למה לך איפוא להחזיקי לך לעבד, שאמרת, הוא יהי' לי עבד, עבד גנב למה לך, תנהו בבית האסורים בין שאר הגנבים, אלא ודאי דברים בני וגניבה אין כאן, רק עלילה יש כאן ועמי'ש לעיל.

העתק מה שכתוב על ציון* של אותו צדיק זיע"א

העתק

מפנקס הגדול
רהברה קדישא

בהסתלק מארון של
ישראל אמ"ה הגאון אמתי
האבדק"ק ברוסק דליטא
מלפנים. במוצש"ק ער"ה
שבת תרנ"ה הוסכם
בהסכם כמה מחכמי
הער"ק טוב"ב והוסכם
ע"י כבוד הרב הגאון
המפורסם הישיש כהש"ת
מ"ה שמואל סלאנט
שליט"א להלינו מפני
הכבוד אפילו בפעה"ק
תוב"ב דגמירי שאין מליטין
והועד שכבר נעשה כן
גם בדור שלפנים. ובכל
זאת עיקר הטעם שסמכו
ה"י שיש לחוש בו הרבה
מפני פיקוח נפשיו באישון
לילה ואפילה בריבוי עם
ד'. וגם לחוש לטף ונשים
הנשאר' בביתם שלא יארע
תקלה ח"ו. ואפילו ביום

(א) ב)
לנפש חיה
ציון
פה

נגנו ארון הקודש רבן זמאורן
של ישראל יחיד הדור ופלאו
אדמו"ר הגאון הגדול והאמין צדיק
יסוד עולם רשכב"ה קדישה מ"ה
משה יהושע יהודא ליב (ג)
אבדק"ק ברוסק זצלה"ה בן הגאון
ציס"ע מ"ה בנימין ד' זצלה"ה
ויום ער"ה שבת עלה רכב
של ישראל השמימה
ובמעוט הירח ניטלו

ה'מ'א'ו'ר'ו'ת' ל'פ'ק'

באמונתו יסד (ה) את בית
היתומים וברצונו הטהור
(נ) תיסדה (ו) ישיבת אהל משה
ז"ע ועכ"י עדי יעמוד
לגורלו לקין הימין בכ"א

ת'נ'צ'ב'ה'

נזהרו להעמיד שומרים
במושבות שסביבו לעיר
כי לא נשארו בבית כ"א
טף ונשים כי נאספו
כולם לכבודו של צדיק
יס"ע זצלה"ה:

גם הוסכם אז לאחר
שהטריחו גבאי הח"ק
לילך לחר הוותים לעיין
היטב לברר המקום
קבורה של הצדיק יס"ע
זצלה"ה הוסכם כי
באותה שורה שלמעלה
ושלמטה יזחרו שלא
למכור לשום אדם מקום
קבורה כ"א בישיבת
המשה גבאים לכה"פ.
וזכותו של הצדיק יגן
עלינו ועל כל עמו ב"י
אמן:

נרשם בפנקס באסיפת
הגבאים אור יום ד' ב'
דר"ח שנים עשר הוא
ה"א תרנ"ה לפ"ק
(עד כאן מפנקס הגדול)

(א) ה"ה במעלה הר הזיתים, מול קנן מזרחית-דרומית, מהבית שורה ז'.

(ב) הלך האבן 180, רחבו 80, עביו 45.

(ג) דיסקין. (ד) ראב"ד מהוראדנא. (ה) נס' תרמ"א. (ו) תרנ"ו.

(בהיותו כבן כ"ב שנה ישב על כסא הרבנות בעיר לאמזא, וה"י רב בעיר לאמזא. מעורישש.
קאוונא. שקלאב. ברוסק. ובשנת התרל"ז עלה לעה"ק. ונפטר בשיבה טובה בן שתים ושמונים שנה)

* * *

סיימתי לעת עתה בעז"ה להוציא לאור הנהו "מילי מעליותא" מחידושי רבינו ז"ל על ספר בראשית, מאשר שמעתי מפיו הקדוש ומפי חכמי התורה ששמעו ממנו, ואקוה להשי"ת שיחייני ויעזרני להוציא לאור חידושי רבינו זצ"ל על כל חמשה חומשי תורה, ואם יזדמן לי לשמוע בשם רבינו זצ"ל עוד איזה חידושים על ספר בראשית לא אמנע מלהדפיסם אי"ה, לבסוף. ואבקש טכל אלה שחביבה עליהם תורת רבינו זצ"ל, להודיעני במוקדם ולשלם עתה המחיר בעד חוברת בראשית, ולכתוב ידם לקבל את הדי' החוברות הבאות ויקבלו את כל החוברות כשיצאו לאור, במועדן.

כן הנני מן המודיעים לכל דורש איזה ספר מספרי מרגן ורבנן גאוני וחכמי הזמן זי"ע שנדפסו בעיה"ק ירושלם ת"ו, גם ספרים עתיקים מסוגים אלה מאשר נדפסו בחו"ל ונמצאים אתנו פה בקדש שהנני מוכן להשתדל ולהמציא אותם ליד כל מבקש במחיר הקצוב.

הארדעסע אלי :

Rabbi ISAAC SHLOMO BLAU

IN THE OLD CITY

JERUSALEM (Palestine)

Rabbi ISAAC SCHLOMO BLAU
in die Alt-Stadt

JERUSALEM Palästina